

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
ZDRAVOTNĚ SOCIÁLNÍ FAKULTA

Kriminalita páchaná na seniorech

Diplomová práce

Vedoucí práce :

Mgr. Petra Zimmelová

Autor:

Eva Novotná

10. dubna 2006

Abstract

Crime perpetrated against seniors

The issue of violence against seniors is a major concern in many developed countries. The elderly are among the demographic groups that are most at risk. This group is growing because the population is generally getting older. Each year, hundreds of seniors in the Czech Republic become victims of crime. Hundreds of other cases are not known to the police because they are never reported. Especially in the case of domestic violence, the occurrence of this problem is often underestimated because the victims are reluctant to identify the perpetrators.

Within the bounds of quantitative research, I chose the methods of controlled dialogue, model casuistry and secondary data analysis. Research was carried out in České Budějovice between November 1 st. 2006 and December 31 st. 2006. The sample consisted of randomly selected seniors. 30 seniors, who were willing to answer questions (prepared in advance) concerning crime perpetrated against seniors, participated in this research. Secondary data analysis was carried out based on statistical data (Crime against persons aged 60 years or older) obtained from the Czech Republic Police. Model casuistry was carried out in the case of a 71 – year – old woman who was repeatedly the victim of the criminal offence of larceny.

The results show that the rate of crimes against seniors is increasing. We can observe this fact not only on television, which often shows elderly victims of crime, but also in newly created statistics, which focus on the over – 60 age category. I also found that seniors don't have information about measures designed to minimize the danger of becoming a crime victim. I used statistics to map out the most common criminal offences committed against seniors. The most common criminal offence committed against seniors is larceny.

The issues seniors face are becoming more and more prominent and pressing; they demand a solution. Education about how to protect themselves and their property is an important tool, which helps to minimize the perpetration of criminal offences against seniors.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma kriminalita páchaná na seniorech vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v příložené bibliografii.

Ve Větrní dne 10. dubna 2006

Podpis:

Poděkování

Děkuji vedoucí diplomové práce Mgr. Petře Zimmelové za cenné rady, konzultace, spolupráci a ochotu při poskytování informací a zkušeností k tématu .

Obsah:

Úvod.....	7
1. Současný stav.....	9
1. 1 Stáří.....	9
1. 1. 1 Definice stáří a stárnutí.....	9
1. 1. 2 Dělení stáří.....	9
1. 1. 3 Změny ve stáří.....	10
1. 1. 4 Příprava na stáří.....	13
1. 1. 5 Ageismus.....	15
1. 2 Senior a jeho základní lidská práva.....	16
1. 3 Legislativa v České republice postihující vybrané trestné činy.....	19
1. 4 Senior a kriminalita.....	25
1. 4. 1 Kriminalita, její příčiny a podmínky, kriminogenní faktory.....	25
1. 4. 2 Druhy trestné činnosti.....	26
1. 4. 3 Viktimologie.....	27
1. 4. 4 Viktimnost, viktimizace, újma způsobená oběti.....	27
1. 4. 5 Typologie obětí.....	30
1. 5 Týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů.....	30
1. 5. 1 Formy týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů.....	30
1. 5. 2 Rizikové faktory špatného zacházení se seniory.....	33
1. 5. 3 Diagnostika týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů.....	34
1. 5. 4 Týrání, zneužívání a zanedbávání v ústavní péči.....	35
1. 6 Domácí násilí.....	36
1. 6. 1 Mýty o domácím násilí.....	37
1. 6. 2 Příčiny násilí mezi blízkými lidmi.....	38
1. 6. 3 Důsledky domácího násilí.....	38
1. 6. 4 Zákon na ochranu před domácím násilím.....	39
1. 7 Prevence kriminality.....	41
1. 7. 1 Sociální prevence.....	42
1. 7. 2 Situační prevence.....	43

1. 7. 3 Viktimologická prevence.....	44
1. 7. 4 Prevence primární, sekundární, terciální.....	44
1. 8 Pomoc obětem trestného činu.....	45
1. 8. 1 Bílý kruh bezpečí.....	47
2. Cíl práce a hypotéza.....	48
2. 1 Cíl práce.....	48
2. 2 Hypotéza.....	48
3. Metodika.....	49
3.1 Použité metody.....	49
3. 2 Charakteristika zkoumaného souboru.....	49
4. Výsledky.....	50
4. 1 Vyhodnocení otázek z řízeného rozhovoru.....	50
4. 2 Sekundární analýza dat.....	65
4. 3 Kazuistika.....	70
5. Diskuze.....	72
5. 1 Návrh preventivních opatření.....	77
6. Závěr.....	82
7. Seznam použité literatury.....	84
8. Seznam použitých zkratek.....	89
9. Klíčová slova.....	90
10. Přílohy.....	91

Úvod

Motto: „Každý z nás žije individuální a neopakovatelný život a proto každý z nás prožívá nebo bude prožívat své stárnutí a stáří individuálním a neopakovatelným způsobem, protože toto období k životu patří.“

(MUDr. Ota Gregor)

Tématem mé diplomové práce je kriminalita páchaná na seniorech. Tuto problematiku jsem si zvolila z důvodu mého profesního zájmu o staré lidi a také proto, že násilí na seniorech je v poslední době velmi aktuální téma. Podle mého názoru společnost dělá velmi málo proto, aby senioři byli dostatečně informováni o opatřeních, které snižují riziko trestných činů, což se ve své práci pokusím dokázat pomocí řízených rozhovorů s náhodně vybranými seniory.

Otázky násilí jsou stále více diskutovanou problematikou u nás i ve světě. Neustále se hledají možnosti, jak zabránit násilí páchanému na dětech a na ženách, ale již méně se hovoří o násilí páchaném na starých lidech. Právě ti jsou však jednou z nejohroženějších skupin obyvatel. Je tomu tak proto, že obecně obyvatelstvo stárne. Se stárnutím populace přibývá nejen zdravých starých lidí, ale narůstá i počet invalidních, chronicky nemocných a duševně postižených lidí. A právě tito lidé jsou relativně snadnou obětí trestné činnosti.

Stáří v dnešní době přestává být něco, co by mělo být ctěno a dochází k jeho degradaci. Dříve se děti podřizovaly vůli rodičů a měly k nim přirozenou úctu, ale dnes dochází k uvolnění vztahů v rodině, kdy povinnost postarat se o starého člověka závisí pouze na morálním uvědomění každého z nás. Dalším ohrožením je rychle se rozvíjející pracovní technologie. Stárnoucí člověk není schopen udržet tempo s mladšími. Při odchodu do důchodu ztrácí svou určitou roli ve společnosti a dostává se do situace, kdy se cítí být neproduktivní, závislý a nepotřebný. Podle mého názoru dnešní společnost k této věkové kategorii zaujímá negativní postoj hlavně pro jejich finanční závislost na

ni. Společnost se zabývá především tím, jak být nejlepší na trhu, jak nejvíc vydělat, ale zapomíná na to nejzákladnější. Jak se postarat o staré spoluobčany, jak jim dát to nejdůležitější - pocit bezpečí.

Jen v televizním vysílání si můžeme všimnout, jak neustále přibývá starých lidí, kteří se stali obětí trestného činu a to i v kontextu domácího násilí. Každoročně se v České republice stávají stovky seniorů oběťmi pachatelů trestných činů, a další stovky kriminálních případů zůstávají policii utajeny, protože nejsou oznamovány. Právě v případech násilí v rodině je často podceňována míra tohoto problému spojená s neochotou identifikovat viníky nejčastěji z důvodu strachu, studu, vlastního pocitu viny nebo nedostatku odvahy, což poskytuje pachatelům volné pole působnosti.

Ve své práci bych se dále ráda pokusila o zmapování nejčastějších trestných činů páchaných na seniorech a vytvořila návrh preventivních opatření, který minimalizuje možnost páchaní trestných činů na seniorech.

1. Současný stav

1. 1 Stáří

1. 1. 1 Definice stárnutí a stáří

Stárnutí je posledním přechodným obdobím v životě člověka a tedy také poslední možností, kdy lze aktivně ovlivnit kvalitu stáří (15). Teorie životního tempa říká, že rychlost spotřebovávání energie – tedy rychlost metabolismu – a následná rychlost biochemických reakcí je to, co zapříčiňuje a kontroluje stárnutí. V této teorii je obsaženo poselství: život sám je nevyhnutelně destruktivní a sám sebe limituje (1).

Stáří je posledním ontogenetickým vývojovým obdobím v životě člověka, které v sobě nese pečeť období předcházejících, tj. odpovídá do značné míry stylu života, který člověk žil zejména ve středním věku, ve fázi dospělosti. Je to biologický proces, který je charakterizován tím, že je nezvratný a končí smrtí jedince (15).

1. 1. 2 Dělení stáří

Stáří obvykle určujeme na základě chronologického neboli kalendářního věku, tedy dobou, která uplynula od narození jedince. V běžném životě nám však často nejde ani tak o zjištění data narození, jako o určení toho, jaký příslušný člověk je, co od něho můžeme očekávat; jaké fyzické, psychické a intelektuální vlastnosti asi má, jak se bude chovat a reagovat (10).

Stáří, tj. od kdy je daný jedinec pokládán za starého, je často obtížné jednoznačně vymezit. Chronologické neboli kalendářní stáří je vymezeno dosažením určitého věku. Podle návrhu Světové zdravotnické organizace z roku 1980 se za stáří označuje věk od 60 let výše. Období od 60 – 74 let se označuje jako rané stáří, období od 75 – 89 let se označuje jako vlastní stáří a období nad 90 let se označuje jako dlouhověkost.

Někdy se místo označení stáří používá eufemismus třetí věk, kdy prvním věkem je myšleno dětství a druhým věk dospělosti. S tímto označením se setkáváme zejména ve spojení univerzita 3. věku. Kalendářní věk z medicínského hlediska je ale nespolehlivý údaj. Známe všichni „mladé starce“ a naopak „staré mladíky“.

Dělení stáří z ekonomického hlediska na produktivní a postproduktivní věk je nepřesné proto, že doby odchodu do důchodu se liší v jednotlivých zemích i uvnitř jednotlivé populace, pokud se týká jednotlivců. Proto pro geriatrii je daleko důležitější věk funkční. Je to soubor funkčních potenciálů daného jedince. Kalendářní a funkční věk se nemusejí shodovat. Každý jedinec stárne jinak, vznikají velké individuální rozdíly a proto je populace starých lidí heterogenní, nejednotná, a to nejen v aspektech zdravotních, ale i v aspektech sociálních (15).

1. 1. 3 Změny ve stáří

Stáří není choroba, i když je zvýšeným výskytem chorob provázeno, a ztráta soběstačnosti není nezbytným, zákonitým důsledkem stárnutí (18). Stáří nepředstavuje nutně jenom úpadek. Dokážeme totiž mnohé procesy slábnutí a úpadku zpomalit a někdy i zcela zastavit. Je možné dokonce dospět k novým poznatkům a využít nových možností. V každém věku může člověk něco získávat a vyvíjet se. A v každém věku může být také konfrontován se ztrátami, strádáním a s ranami (29).

Zdravotní a funkční stav seniorů se historicky, generačně zlepšuje a je účelné, smysluplné aktivně usilovat nejen o zabezpečení nemocných a závislých starých osob, ale především o další zlepšování zdravotního a funkčního stavu ve stáří a o prevenci závislosti (18).

Fyziologické stárnutí a stáří je všeobecně charakterizováno postupným úbytkem nejen tělesných, ale i duševních sil.

Fyziologické změny ve stáří:

Stárnutí je možno charakterizovat jako involuční proces postihující všechny orgány a tkáně, při kterém dochází k úbytku jejich funkcí. Involuce je ireversibilní,

nezvratný a jednosměrný proces, který končí zánikem individua. Dochází při něm k poklesu životnosti, odolnosti organismu a adaptability. Involuční změny lze pozorovat na některých orgánech již od 30. roku věku a intenzita těchto změn individuálně kolísá, kvantitativně se však stupňují v období raného stáří, které v našich podmínkách nastupuje kolem 60. roku života. Nejnápadnější pro okolí jsou vnější, zevní projevy stárnutí.

Psychické změny ve stáří:

Některé psychické funkce se nemění, některé mají sestupnou, některé dokonce vzestupnou tendenci. Věkem se nemění slovní zásoba, jazykové znalosti a intelekt (15).

Ve stáří a již v průběhu stárnutí postupně klesají:

- 1) Kognitivní funkce – dosahují maxima ve 3. deceniu. Pokles funkční úrovně v celém dalším dlouhém průběhu životní dráhy je však velmi pozvolný a dlouho také nemá téměř žádný vliv na praktickou činnost jedince (18).
 - a) Zpomaluje se psychomotorické tempo, jsou pomalejší reakce na podněty, ale pakliže jde o fyziologické stárnutí, řeší starý člověk úkoly dobře, zejména, pokud může využít své dosavadní zkušenosti. Na řešení potřebuje delší dobu, což se dá prokázat v psychomotorických testech. Zpomaluje se rychlost slovní reakce, odpověď na otázku (22).
 - b) Typické je snížení všípivosti a výbavnosti. Již od 5. decenia si i při fyziologickém stárnutí začínají lidé stěžovat, že si nevybavují např. jména známých lidí. Mají potíže se zafixováním nových jmen, nevybaví si nové jméno léku, který dostali u lékaře. Starý člověk musí vyvinout daleko větší úsilí, aby zafixoval nové poznatky, aby se naučil něčemu novému. Zhoršená novopaměť kontrastuje s neporušenou pamětí dlouhodobou a snadným vybavováním starých zážitků.
 - c) Pokles tempa i rychlosti fixace nových zážitků má za následek pokles adaptability. Stárnoucí a starý člověk se hůře přizpůsobuje novým situacím. Je více konzervativní, lpí na zaběhlém stereotypu. Většinou

nerad řeší komplikované aktuální události, nerad se přizpůsobuje novému prostředí. Je rigidnější v myšlení i jednání, ulpívá na starých zvycích.

d) Snižuje se koncentrace, což souvisí se zvýšenou únavností.

- 2) Emoční labilita – staří lidé podléhají snadno dojetí. Jsou citově snadno zranitelnější, mají větší potřebu projevů náklonnosti a očekávají ohledy a porozumění od okolí (15).
- 3) Změny povahové – v minulosti byla tendence k jejich zdůrazňování, dnes se ukazuje, že kromě poněkud většímu sklonu k introverzi, který je u starších lidí zjišťován, nemusí nutně k nápadnějšímu zvýraznění povahových rysů docházet.

V průběhu fyziologického stáří se můžeme setkat i s pozitivními jevy v duševní sféře. S přibývajícím věkem se obecně zvyšuje vytrvalost, trpělivost, rozvaha, tolerance k druhým, tolerance k opačným názorům, zájem jednotlivce o všeobecné dění a o nadosobní hodnoty. Starším lidem nevadí jistá stereotypie v práci (21).

Sociální změny ve stáří:

V minulosti, dokud bylo málo pravděpodobné, že se člověk dožije vyššího nebo vysokého věku, bylo stáří respektováno a ctěno. Se zvyšující se pravděpodobností dožití se vysokého věku se stáří stalo společenským jevem. Staří lidé tvoří stále větší procento společnosti a to zejména v industriální společnosti, kde se výrazně prodloužila střední délka života (15).

Biologické a psychologické stárnutí člověka je neoddělitelně spjata i s jeho pozicí sociálněpsychologickou. Odchodem do důchodu (ale i případnou změnou zaměstnání v důchodovém věku) se výrazně mění sociálněpsychická pozice stárnoucího člověka. Je zařazený do kategorie důchodců – lidí třetího věku, ztrácí společenský vliv, přetrhávají se širší společenské kontakty, stává se ekonomicky závislým na vyměřeném důchodu – často velmi skromném – a lidsky na svém potomstvu anebo na správě domova důchodců. Při oslabování kompenzačních mechanismů v důsledku involučních změn narůstá možnost mezigeneračních konfliktů. Stereotypní až rigidní chování a

reagování starých lidí narážejí postupně na nepochopení, ba až odmítání mladší generace (39).

K nezáviděníhodné situaci stárnoucích občanů přispívá i současná technická civilizace a ekonomické vztahy, ve kterých se alespoň nepřímo starý člověk stává jakousi zbytečnou přítěží. Tradiční domovy rodin jakoby pustly, dospělé děti chodí do práce, vnukové a vnučky do školy a prarodiče se v městských bytech cítí opuštěni – dospělé děti a jejich staří rodiče si přestávají rozumět (24).

Sociální stáří je období vymezené kombinací několika sociálních změn či splnění určitého kriteria – nejčastěji penzionování, resp. dosažení věku, v němž vzniká nárok na odchod do důchodu. Sociální stáří je dáno změnou rolí, životního způsobu i ekonomického zajištění. Upozorňuje na společná rizika (ztráta životního programu, nadbytek nestrukturovaného volného času, osamělost, věková segregace a diskriminace) (18).

1.1.4 Příprava na stáří

Příprava na stáří by se měla stát široce pojatým, celoživotním programem a v tom jsme teprve v začátcích. Příprava na stáří nemůže být jedním kurzem před penzí s jedním univerzálně platným návodem. Život každého člověka je multifaktoriální záležitost se spoustou variant a lidé stárnoucí a staří jsou velmi nejednotnou skupinou populace. Je třeba však určit jakousi míru normálnosti a na ní stavět. Každý člověk si musí uvědomit, že je sám odpovědný za své stáří, jak žil, takové má stáří. V tomto ohledu je třeba v naší společnosti mnohé zakořeněné návyky pozměnit, protože bývalo zvykem, že se „někdo postará“.

Dlouhodobá příprava na stáří musí začít již v mládí – v rodině a ve výchovných a vzdělávacích institucích. Všude tam by se měl mladý člověk učit užitečnému a tolerantnímu vztahu ke starým lidem. Již v mládí si musí uvědomit, že stáří je nedílnou součástí života a že jeho kvalitu do značné míry ovlivňuje sám jedinec. Je třeba se seznamovat se zásadami životosprávy, racionální výživy, se škodlivými návyky – jako drogy, alkohol. Je třeba zaměřit se na zvyšování morálních kvalit, vychovávat

k odpovědnosti za osud rodinných příslušníků, vážit si svých rodičů a neváhat jim poskytnout pomoc i za cenu snížení svého životního standardu. Takový postup je pak dobrou devizou jistoty i ve vlastním stáří (25).

Střednědobá příprava na stáří by měla začít ve vyšším produkčním věku, kolem 45. roku života. Soustřeďuje se na 2 okruhy problémů. Prvním okruhem je zdravotnická příprava, která zahrnuje seznamování se se zásadami správné životosprávy a s tzv. rizikovými faktory v dospělosti, které představují vážné ohrožení života v pozdějším věku. Patří k nim přejídání a špatné stravovací návyky, kouření, nadměrná spotřeba alkoholu, zneužívání léků, nedostatek pohybu, nedostatek spánku, nadměrná psychická zátěž, specifická psychická zátěž, chronické sledování televize. Druhý okruh problémů se týká sociální oblasti. Přípravou v této oblasti se rozumí brát stáří jako součást života, akceptovat podmínky, které připravuje společnost občanům v poproduktivním věku, a snažit se je svou vlastní aktivitou i ovlivňovat. V dnešní době je třeba počítat s možností připojištění v různých penzijních fondech, udržovat a rozvíjet přátelské vztahy i mimo pracoviště. Již ve středním věku je vhodné si najít hobby, které pomůže naplnit volné dny v důchodu (15).

Krátkodobá příprava probíhá před odchodem do důchodu. Důchodový věk je v České republice symbolem handicapu. Odchod do důchodu se stává „odsunutím jedince na druhou kolej“, je vnímán jako konec aktivního života. Důchod znamená ztrátu profesní role a změnu osobní identity. Důchodci musejí hledat nový životní styl a program. Přicházejí o část svých sociálních kontaktů, zvyšuje se nebezpečí sociální izolace, musejí akceptovat své finanční příjmy a sladit je se svými potřebami. Často se setkávají s nedostatečnou úctou a respektem svého okolí, které se v mnoha případech chová až diskriminačně (23). Na všechny tyto a mnoho dalších situací by měl být každý jedinec připraven. Stárnoucí člověk by měl především stabilizovat svůj zdravotní stav, rozvíjet a udržovat svou soběstačnost. Být připraven i po stránce ekonomické. Včas zvážit, zda bude schopen nadále zvládat povinnosti spojené s údržbou bytu, hledat event. náhradní, menší byt v blízkosti dětí či příbuzných (47).

1. 1. 5 Ageismus

Se vznikem kultu mládí vzniká i opačný extrém – ageismus. Pojem je odvozen od anglického slova age, které znamená věk, stáří. Ageismus je potom společenský předsudek vůči stáří. Zahrnuje předsudky a negativní představy o starých lidech nebo projevy diskriminace vůči staršímu člověku nebo skupině starších.

Stereotypy o stáří vznikají z předčasného a zjednodušeného hodnocení či dichotomického (černobílého) myšlení. Ageismus se projevuje například v upřednostňování mládí:

- Mladí mohou chybovat či být pomalí bez nálepky, že jsou nemohoucí či senilní.
- Mladí mohou zapomenout jméno nebo adresu bez toho, že by se s nimi jednalo s blahosklonnou přezíravostí.
- Mladí mohou být popudliví nebo nepříjemní bez toho, že by byli označováni jako podivínští nebo potrhlí.
- Mladý muž může zobrazovat a sdělovat své sexuální pocity nebo citové stavy na veřejnosti, aniž by byl nazván oplzlým dědkem.
- Mladí lidé mohou sdělovat příznaky svých nemocí a zaujmout jimi, aniž by byli odbyti poukazem, že neduhy přináší věk.

Podobně vznikají některé mýty o stáří:

- Staří žijí jen v rozvinutých zemích.
- Staří lidé jsou všichni stejní.
- Stáří mužů a žen je stejné.
- Stáří je křehké potřebující péči.
- Staří nemají čím společnosti přispět.
- Stáří je ekonomickou zátěží společnosti (42).

Někdy se ageismus stává účelovou metodou, jakou společnost propaguje pohledy na starší osoby, s cílem setřást část vlastní zodpovědnosti vůči nim. Jindy ageismus slouží

jako vysoce osobní objektiv chránící osoby mladší – často za vysokou emocionální cenu – před přemýšlením o věcech, kterých se bojí (stárnutí, nemoc, smrt).

1. 2 Senior a jeho základní lidská práva

Práva seniorů a jejich ochrana je zakotvena v mezinárodních i vnitrostátních dokumentech.

Všeobecná deklarace lidských práv

Deklarace je právně nezávazným dokumentem, její politická autorita je však uznávána na celém světě. Výročí jejího přijetí se každoročně slaví jako Den lidských práv.

Čl. 3

Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.

Čl. 5

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému ponižujícímu zacházení nebo trestu (44).

Evropská Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (zákon č. 209/1992 Sb.)

Čl. 2

Právo na život

(1) Právo každého na život je chráněno zákonem.

Čl. 3

Zákaz mučení

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu (12).

Listina základních práv a svobod (zákon č. 2/1993 Sb.)

Čl. 6

(1) Každý má právo na život.

(2) Nikdo nesmí být zbaven života.

Čl. 31

Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon (36).

Zákon o rodině (zákon č. 94/1963 Sb.)

§ 87

(1) Děti, které jsou schopny samy se žít, jsou povinny zajistit svým rodičům slušnou výživu, jestliže toho potřebují.

(2) Každé dítě plní tuto vyživovací povinnost takovým dílem, jaký odpovídá poměru jeho schopností, možností a majetkových poměrů k schopnostem, možnostem a majetkovým poměrům ostatních dětí (34).

Občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.)

§ 11

Fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy (33).

Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (zákon č. 143/1988 Sb.)

Čl. 1

(1) Pro účely této Úmluvy výraz "mučení" znamená jakékoli jednání, jímž je člověku úmyslně působena silná bolest nebo tělesné či duševní utrpení s cílem získat od něho nebo od třetí osoby informace nebo přiznání, potrestat jej za jednání, jehož se dopustil on nebo třetí osoba nebo z něhož jsou podezřelí nebo s cílem zastrašit nebo přinutit jej nebo třetí osobu nebo z jakéhokoli jiného důvodu založeného na diskriminaci jakéhokoli druhu, když taková bolest nebo utrpení jsou působeny veřejným činitelem nebo jinou osobou jednajícím z úředního pověření nebo z jejich podnětu či s jejich výslovným nebo tichým souhlasem. Toto vymezení nezahrnuje bolest nebo utrpení,

kteří vznikají pouze v důsledku zákonných sankcí, jsou od těchto sankcí neoddelitelné nebo jsou jimi vyvolány náhodou (13).

Evropská charta pacientů seniorů

Tento dokument se zaměřuje na ochranu práv seniorů. Uvádí úkoly zdravotní a sociální péče o starší občany. V bodě č.1 jsou uvedeny obecné zásady, které se týkají nároku starších lidí na zajištění zdravotní péče, která je potřebná, a to podle zdravotního stavu a stupně závislosti, nikoli dle schopnosti si takovou péči zaplatit, prostředí, ze kterého pocházejí či s ohledem na životní styl. V bodě č. 2 jsou obsažena práva, která se týkají komunikace a sdělování informací. V tomto dokumentu je dohromady 13 bodů a dále se zabývají podporou zdraví, léky, transportem pacientů, nemocí, rekonvalescencí a rehabilitací, propuštěním z nemocnice, denními centry, respitní péčí a změnou domova (11).

Charta práv a svobod starších občanů

Chartu práv a svobod starších občanů, kteří potřebují péči a pomoc druhé osoby, vypracovala francouzská Národní nadace pro gerontologii ve spolupráci s Ministerstvem práce a sociálních věcí Francie v roce 1966. Hlavním cílem dokumentu je připomenout a zejména uznat důstojnost starého člověka se sníženou soběstačností.

Čl. 1

Svoboda volby

Každý občan se sníženou soběstačností má právo, aby si sám zvolil způsob svého života. K tomu zcela zákonitě potřebuje mít informace, na které má rovněž plné právo. Povinností rodiny, tak ošetřujícího personálu by mělo být jeho volbu respektovat.

Čl. 4

Přítomnost a role blízkých a příbuzných

Pro starého člověka se sníženou schopností je jednou ze zásadních potřeb udržování dosavadních hlavně příbuzenských a přátelských vztahů, pokud existují (16).

1.3 Legislativa v České republice postihující vybrané trestné činy

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích , ve znění pozdějších předpisů.

§ 2 – Pojem přestupku

(1) Přestupkem je zaviněné jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno v tomto nebo jiném zákoně, nejde-li o jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních právních předpisů anebo o trestný čin.

§ 49 Přestupky proti občanskému soužití

(1) Přestupku se dopustí ten, kdo

- a) jinému ublíží na cti tím, že ho urazí nebo vydá v posměch,
- b) jinému z nedbalosti ublíží na zdraví,
- c) úmyslně naruší občanské soužití vyhrožováním újmou na zdraví, drobným ublížením na zdraví, schválnostmi nebo jiným hrubým jednáním,
- d) omezuje nebo znemožňuje příslušníku národnostní menšiny výkon práv příslušníků národnostních menšin,
- e) působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. a) lze uložit pokutu do 1000 Kč, za přestupek podle odstavce 1 písm. b) a c) pokutu do 3000 Kč a za přestupek podle odstavce 1 písm. d) a e) pokutu do 5000 Kč.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů.

§ 168 – Neoznámení trestného činu

(1) Kdo se hodnověrným způsobem doví, že jiný spáchal trestný čin týrání svěřené osoby (§ 215), vraždy (§ 219), a takový čin neoznámí bez odkladu státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

§ 197 a – Násilí proti skupině obyvatel a proti jednotlivci

(1) Kdo jinému vyhrožuje usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou takovým způsobem, že to může vzbudit důvodnou obavu, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo peněžitým trestem (35).

Předmětem útoku může být jakákoliv osoba, tedy i osoba stará.

Jedná se o úmyslný trestný čin (43).

§ 215 – Týrání svěřené osoby

(1) Kdo týrá osobu, která je v jeho péči nebo výchově, bude potrestán odnětím svobody na šest měsíců až tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách, nebo

b) pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu.

§ 215 a – Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě

(1) Kdo týrá osobu blízkou nebo jinou osobu žijící s ním ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 zvlášť surovým způsobem nebo na více osobách, nebo

b) pokračuje-li v páčání takového činu po delší dobu (35).

Týrání je zlé nakládání se svěřenou osobou, vyznačující se vyšším stupněm bezcitnosti a hrubostí a určitou trvalostí, kterou tato osoba pociťuje jako příkoří, přičemž se nevyžaduje, aby u svěřené osoby vznikly následky na zdraví.

Týráním je i opomenutí povinné péče, k níž byl pachatel povinen, jestliže svěřená osoba, vzhledem ke svému věku, duševním nebo tělesným schopnostem se nemůže sama o sebe starat. Může jít o zlé nakládání působením fyzických útrap, ale i o zlé nakládání v oblasti psychické (43).

§ 219 – Vražda

(1) Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let.

(2) Odnětím svobody na dvanáct až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

a) na dvou nebo více osobách,

b) zvláště surovým nebo trýznivým způsobem,

c) opětovně,

d) na těhotné ženě,

e) na osobě mladší než patnáct let,

f) na veřejném činiteli při výkonu nebo pro výkon jeho pravomoci,

g) na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání, nebo

h) v úmyslu získat majetkový prospěch nebo v úmyslu zakrýt nebo usnadnit jiný trestný čin, anebo z jiné zvláště zavrženíhodné pohnutky.

§ 221 – Ublížení na zdraví

(1) Kdo jinému úmyslně ublíží na zdraví, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(2) Odnětím svobody na jeden rok až pět let bude pachatel potrestán, způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví.

(3) Odnětím svobody na tři léta až osm let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt (35).

Ublížení na zdraví je takový stav (nemoc, poranění), který porušením normálních tělesných či duševních funkcí znesnadňuje výkon obvyklé činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života (43).

§ 222 – Úmyslná těžká újma na zdraví

(1) Kdo jinému úmyslně způsobí těžkou újmu na zdraví, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

(3) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li smrt (35).

Těžkou újmu na zdraví se rozumí vážná porucha zdraví nebo vážné onemocnění např. zmrzačení, poškození důležitého orgánu, mučivé útrapy (43).

§ 226 – Ohrožování pohlavní nemocí

Kdo jiného vydá, byť z nedbalosti, nebezpečí pohlavní nákazy, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců.

§ 231 – Omezování osobní svobody

(1) Kdo jinému bez oprávnění brání užívat osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta.

(4) Odnětím svobody na tři léta až deset let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek.

§ 232 – Zbavení osobní svobody

(1) Kdo jiného zbaví osobní svobody, bude potrestán odnětím svobody na tři léta až osm let.

(2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 těžkou újmu na zdraví, smrt nebo jiný zvlášť závažný následek.

§ 232 a – Obchodování s lidmi

(2) Potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let bude ten, kdo jiného za použití násilí, pohrůžky násilí nebo lstí anebo zneužitím jeho omylu, tísně nebo závislosti, přiměje, zjedná, najme, zláká, dopraví, ukryje, zadržuje nebo vydá, aby ho bylo užito

a) k pohlavnímu styku nebo k jiným formám sexuálního obtěžování nebo zneužívání.

§ 234 – Loupež

(1) Kdo proti jinému užije násilí nebo pohrůžky bezprostředního násilí v úmyslu zmocnit se cizí věci, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až deset let.

(2) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny, nebo

b) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví nebo značnou škodu.

(3) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu nebo smrt.

§ 235 – Vydírání

(1) Kdo jinému násilím, pohrůžkou násilí nebo pohrůžkou jiné těžké újmy nutí, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

(2) Odnětím svobody na dvě léta až osm let bude pachatel potrestán,

a) spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 jako člen organizované skupiny,

b) spáchá-li takový čin nejméně se dvěma osobami,

c) spáchá-li takový čin se zbraní,

d) způsobí-li takovým činem těžkou újmu na zdraví nebo značnou škodu,

e) spáchá-li takový čin na svědkovi, znalci nebo tlumočnickovi v souvislosti s výkonem jejich povinností, nebo

f) spáchá-li takový čin na jiném pro jeho rasu, příslušnost k etnické skupině, národnost, politické přesvědčení, vyznání nebo proto, že je bez vyznání.

(3) Odnětím svobody na pět až dvanáct let bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 škodu velkého rozsahu.

(4) Odnětím svobody na deset až patnáct let nebo výjimečným trestem bude pachatel potrestán, způsobí-li činem uvedeným v odstavci 1 smrt.

§ 237 – Útisk

Kdo jiného nutí, zneužívaje jeho tísně nebo závislosti, aby něco konal, opominul nebo trpěl, bude potrestán odnětím svobody až na šest měsíců.

§ 241 – Z násilnění

(1) Kdo násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí donutí jiného k souloži nebo k jinému obdobnému pohlavnímu styku nebo kdo k takovému činu zneužije bezbrannosti jiného, bude potrestán odnětím svobody na dvě léta až osm let.

§ 242 – Pohlavní zneužívání

(2) Odnětím svobody na dvě léta až deset let bude pachatel potrestán, spáchá-li soulož na osobě svěřené jeho doзору, zneužívaje její závislosti.

§ 247 – Krádež

(1) Kdo si přisvojí cizí věc tím, že se jí zmocní, a

a) způsobí tak škodu nikoli nepatrnou,

b) čin spáchá vloupáním,

c) bezprostředně po činu se pokusí uchovat si věc násilím nebo pohrůžkou bezprostředního násilí,

d) čin spáchá na věci, kterou má jiný na sobě nebo při sobě, nebo

e) byl za takový čin v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán,

bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty.

§ 250 – Podvod

(1) Kdo ke škodě cizího majetku sebe nebo jiného obohatí tím, že uvede někoho v omyl, využije něčího omylu nebo zamlčí podstatné skutečnosti, a způsobí tak na cizím

majetku škodu nikoli nepatrnou, bude potrestán odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti nebo peněžitým trestem nebo propadnutím věci nebo jiné majetkové hodnoty (35).

1.4 Senior a kriminalita

Otázky násilí na seniorech jsou středem pozornosti mnoha vyspělých zemí. Staří lidé patří mezi jedny z nejrizikovějších populačních skupin. Je tomu proto, že obecně obyvatelstvo stárne (46).

Staří lidé jsou v mnoha ohledech ohrožení a znevýhodnění oproti mladším spoluobčanům. Významnou oblastí zvýšené ohroženosti je osobní bezpečnost. Senioři jsou ohroženi jak neúmyslnými nehodami a úrazy (např. v dopravě či při pádech), tak úmyslnou násilnou a jinou trestnou činností.

Staří lidé, zvláště ve špatném zdravotním a funkčním stavu, jsou relativně snadnou obětí trestné činnosti, a to úměrně své osamělosti a společenské nevšímavosti.

Motivem může být majetkový prospěch (vzbuzovaný např. pověstmi o bohatých starcích shromažďujících majetek v domácích skrýších) či pouhá agresivita anomálních či deviantních pachatelů (18).

1. 4. 1 Kriminalita, její příčiny a podmínky, kriminogenní faktory

Kriminologie (z lat. Crimen – zločin, z řec. Logos – nauka) lze velmi zjednodušeně charakterizovat jako vědu, nauku o kriminalitě, o jejích pachatelích a obětech a o její kontrole.

Z hlediska kriminologie jsou kriminalita a jednotlivé druhy kriminality sociálně-patologickým jevem, pro něž je příznačná jejich společenská škodlivost.

Příčiny kriminality:

Při zkoumání příčin se vychází ze skutečnosti, že trestný čin je výsledkem vztahu mezi člověkem jako subjektem a různými objekty jeho prostředí. Vzhledem k tomu, že

příčin zde působí zpravidla více, trestná činnost je tedy výsledkem multifaktorového působení příčin.

Za podmínky trestné činnosti jsou považovány zejména situace, které usnadňují příčině její působení.

Kriminogenní faktory můžeme charakterizovat jako rizikové činitele, které vyvolávají, usnadňují nebo podporují páchaní trestných činů. Jako kriminogenní faktory se vyskytují jevy, které v daném případě mají spíše charakter záměru, pohnutky nebo motivace spáchat čin, nebo které vyvolávají neodpovědnost, nedbalost u neúmyslných deliktů (5).

1. 4. 2 Druhy trestné činnosti

Zatím nejsnazší orientaci a nejučelnější pohled na druhy trestné činnosti nám poskytuje kriminální statistika obsažena v ročních přehledech o situaci v oblasti veřejného pořádku a vnitřní bezpečnosti na území České republiky. Obsahuje nejen základní údaje o trestné činnosti, ale také vývoj jednotlivých druhů trestné činnosti a bezpečnostních rizik a změny v jednotlivých druzích trestné činnosti.

Trestná činnost v kriminální statistice:

- Majetková kriminalita.
- Hospodářská kriminalita, korupce.
- Násilná kriminalita.
- Mravnostní kriminalita.
- Kriminalita s extremistickým podtextem.
- Nelegální migrace.
- Organizovaný zločin.
- Vyšetřování zločinů komunismu.
- Terorismus.
- Bezpečnost silničního provozu.

- Kriminalita páchaná v oblasti železniční dopravy.
- Vandalismus, uliční kriminalita.
- Ochrana utajovaných skutečností (5).

1. 4. 3 Viktimologie

Trestná činnost škodí společnosti jako celku. Naprostá většina konkrétních trestných činů působí újmu též jednotlivým osobám – poškozuje nebo ohrožuje je na životě, zdraví, majetku, cti, svobodě nebo jiných právech. Osoba takto dotčená trestným činem se označuje jako oběť a jí se zabývá viktimologie (z latinského victima – oběť).

Viktimologii pokládáme za součást kriminologie. Tím, že obrací pozornost na oběť jako účastníka procesu kriminogeneze, přispívá viktimologie k obohacení kriminologických znalostí o etiologii trestné činnosti. Velmi přínosné jsou výsledky viktimologických bádání pro prevenci kriminality.

Předmět viktimologie tvoří šest skupin jevů, kterými jsou:

- a) osoba oběti (její biologické, psychické a sociální vlastnosti),
- b) vztahy mezi obětí a pachatelem,
- c) proces viktimizace, zejména role oběti v něm,
- d) role oběti v procesu odhalování, vyšetřování a soudního projednávání věci,
- e) pomoc oběti, způsoby jejího odškodnění a rehabilitace,
- f) ochrana občanů před viktimizací (28).

1. 4. 4 Viktimnost, viktimizace, újma způsobená obětí

Viktimnost je disponovanost jedince nebo skupiny osob stát se obětí trestného činu. V dnešní společnosti se může stát obětí trestného činu kdokoliv, avšak jen určitá část populace se obětí skutečně stane (5). Vzhledem k tomu, že lidé jsou nositeli velkého množství různých vlastností, jež spolu často vzájemně souvisejí, je někdy často obtížné určit, které z nich mají vztah k viktimnosti. Je nepochybně prokázána souvislost mezi viktimností a profesí oběti. Ve skupině úmyslných trestných činů proti životu a

zdraví jsou zvýšeně viktimmní policisté, průvodčí, hlídači; loupežemi jsou častěji ohroženi zaměstnanci bank, taxikáři, prodavači, obsluha benzinových čerpadel. Také některé psychické vlastnosti ovlivňují viktimmnost. Například zvýšená agresivita ohrožuje nejen jiné osoby, ale též nositele této vlastnosti, protože ho přivádí do četných konfliktů. Z dalších sociálních charakteristik je z hlediska viktimmnosti významná příslušnost k minoritám. Cizinci, přistěhovalci, nábožensky nebo rasově odlišné menšiny jsou typickými oběťmi násilností, urážek, rasové nenávisti (28).

Viktimmnost seniorů je dána především jejich menší schopností úniku i obrany, osamělostí, někdy odchylným způsobem chování. Závažná je důvěřivost zvláště mnohých žen. Relativní bezbrannost je důvodem, proč se někteří senioři, stejně jako mladší invalidní osoby, stávají oběťmi v počátečních fázích „vývoje agresora“ – agrese často směřuje nejprve proti neživým objektům, pak proti zvířatům, slabším jedincům – děti, senioři – a teprve pak proti zdatným dospělým osobám. Bezbrannost je také důvodem, proč se trestné činnosti vůči určité části seniorů dopouštějí nejen pachatelé antisociální (trestná činnost bez ohledu na vhodnou příležitost), ale také asociální (cílevědomé využívání vhodných příležitostí) a disociální (nahodilé využívání vhodných příležitostí, např. na návod party) (18).

Viktimize je proces, v němž se potenciální oběť stává obětí skutečnou. Je silně stresující událostí, která je nenadálá, neočekávaná, svévolná a nepředvídatelná. Je prakticky nemožné se na ni dopředu připravit, je nesmírně obtížné se s ní rozumově vypořádat a bývá často téměř nemožné se jí vlastním přičiněním vyhnout. Běžně se rozlišuje:

- a) Primární viktimize – újma způsobená pachatelem. Vzniká jako přímý, bezprostřední důsledek trestného činu.
- b) Sekundární viktimize – nepříjemnosti a výdaje, které oběť musí snášet v souvislosti s následným trestným řízením. Je to nové poškození oběti ze strany orgánů činných v trestním řízení nebo jiných institucí. Může to být druhotné psychické poškození oběti tím, jak na událost reaguje nejbližší okolí nebo traumatizující projednávání věci před soudem.

- c) Terciální viktimizace – stav, kdy se jedinec neumí přiměřeně vyrovnat s traumatickou zkušeností, přestože z objektivního hlediska došlo k nápravě či uzdravení a odškodnění. Tento stav vzniká na základě zvláštnosti osobního založení oběti (5).

Újma způsobená oběti lze klasifikovat z několika hledisek.

Podle své předmětové povahy může jít o újmu na životě, na zdraví, na majetku, na psychice, na cti nebo jiných nemateriálních statcích. Psychická újma se projevuje úzkostí, bázni, nedůvěrou k lidem, pocitem bezmoci, sebelítostí, sebeobviňováním. Velmi vážné je poškození sociálního postavení oběti (v rodině, zaměstnání, v okolí). Zatímco určení majetkové škody nečiní zpravidla velké potíže, jiné škody se zjišťují velmi nesnadno. Někdy je psychické trauma pro oběť mnohem trýznivější než třeba majetková škoda nebo újma na zdraví.

Z časového hlediska některé újmy nastávají okamžitě po trestném činu, jiné se však mohou projevit až po dlouhé době. Trvání újmy může být krátkodobé, ale i velmi dlouhé, třeba celoživotní. Důležité je hledisko napravitelnosti újmy. Majetkové škody se dají poměrně snadno odstranit, jiné druhy škod však mohou být nezvratné a neodstranitelné nebo mohou dokonce narůstat..

Z hlediska bezprostřednosti se rozlišuje újma primární, mající přímou souvislost s trestným jednáním pachatele, a újma sekundární, vznikající až v návaznosti na již předtím ukončený trestný čin. Procesy, které tyto újmy způsobují, se označují jako primární a sekundární viktimizace. K sekundární viktimizaci dochází tehdy, jestliže je oběti po ukončeném trestném činu způsobena další újma. Jejím zdrojem může být pachatel (zastašuje oběť, aby neoznamovala trestný čin), sociální prostředí (bulvární tisk zveřejní podrobnosti o znásilnění oběti), orgány činné v trestním řízení (pohlavně zneužitá dítě je opakovaně a nešetně vyslýcháno jako svědek). Sekundární újma může v některých případech převýšit újmu primární. Jsou zaznamenány případy sebevražd obětí znásilnění poté, co se od nich jejich rodina odvrátila.

1. 4. 5 Typologie obětí

V kriminologické literatuře je vypracováno několik typologií obětí, žádná však nebyla všeobecně přijata. Za smysluplné lze pokládat třídění podle kritéria viktimologické „viny“:

- a) oběti, které zavinily svou viktimizaci
 - individuálně (oběť – provokatér)
 - příslušností k rizikové, negativně hodnocené skupině (prostitutka)
- b) oběti, které nezavinily svou viktimizaci
 - individuálně (občan vystoupí na obranu přepadeného a sám je zraněn)
 - příslušnost k rizikové, pozitivně hodnocené skupině (policista) (28).

1. 5 Týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů

V roce 1962, v návaznosti na Chartu práv dítěte OSN byl v USA identifikován syndrom týraného dítěte pro obvykle mnohočetné projevy hrubého, zjevného poškození organismu a jeho funkcí, u nichž je třeba předpokládat nenáhodný, záměrný vznik. Postupně byl zájem rozšířen z násilných činů na jakoukoli formu poškozování dětí a zaveden pojem týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte (CAN). Problematika týrání či zanedbávání ve vztahu k seniorům vzbudily pozornost o více než 10 let později a jsou rozpracovány podstatně méně, i když jejich výskyt není nijak raritní. Například v Kanadě, USA či Velké Británii je nevhodné zacházení předpokládáno minimálně u 3-6% seniorů (27).

Dosud nejčastějším označením je v angličtině abuse and neglect of the elderly (týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů) (30).

1. 5. 1 Formy týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů

Tělesné týrání je chápáno jako záměrné působení bolesti, záměrné zraňování, nebo záměrné odpírání základních životních potřeb. Jde nejen o bití, kopání, škrcení,

srážení k zemi inspirované sníženou stabilitou či o jiné agresivní výpady, ale také o rafinovanější vystavování chladu, zlovolné odpírání jídla, léků, ošetření. Časté může být i vědomé nezabránění hrozícímu poranění, záměrné neodstranění těchto rizik, neposkytnutí pomoci. Úmyslem může i nemusí být poranění či smrt týraného. Tělesné týrání vede k mnohočetným a opakovaným poraněním, podlitinám, oděrkám, zlomeninám, popáleninám, k podvýživě a k jiným zjevným obvykle neošetřeným poraněním různého stáří. Může jít o kriminální účelové jednání i o opakované důsledky afektu či přesunutě agrese (oběť je potrestána za někoho jiného) (20).

Psychické týrání zahrnuje verbální agresi, urážky, hrozby, zastrašování (záměrné volné pobíhání psů), ponižování, omezování autonomního rozhodování o sobě samém, snižování sebevědomí a sebeúcty. Ke specifickým projevům odmítání a zavrhování patří schvalování či prosazování věkově diskriminačních a segregačních tendencí, zdůrazňování involučních a chorobných změn, nepotřebnosti, nadbytečnosti a obtížnosti seniorů. Časté je vyhrožování přestěhováním, vystěhováním a zvláště umístěním v zařízení ústavní péče. Jinou formou citového týrání může být likvidování či poškozování předmětů s emočním významem, agrese proti zvířatům či rostlinám, omezování sociálních kontaktů, ale také opakované zlovolné bránění ve sledování oblíbených televizních či rozhlasových pořadů, nebo omezování pohybu (zákaz vycházení z vykázané místnosti). Mnohé účinné formy psychického týrání mohou být zálučně propracovány do sociálně přijatelných, a proto obtížně detekovaných i postižitelných forem (27).

Sexuální zneužívání je oproti pohlavnímu zneužívání v rámci dětského syndromu CAN záležitost podstatně méně častá, byť u žen nikoliv raritní (48). Sexuální zneužívání zahrnuje všechny sexuální činy, které jsou na oběti vynucovány, které oběť podstupuje nedobrovolně či s nechutí (45). Nejtěžší sexuální delikty bývají nejčastěji spojovány s existencí duševní nemoci (32).

Finanční a majetkové zneužívání zahrnuje časté případy vynucování změn závěti a jiných právních dokumentů, nevýhodné převody majetku včetně bytů, omezování vlastnických a uživatelských práv, vymáhání nepřiměřených plateb za služby (včetně vynucování úplatek za běžné úkony v rámci ústavní či zdravotní péče),

neoprávněné nakládání s finančními prostředky včetně známého přisvojování si důchodu osob v dlouhodobé nemocniční péči (2).

Zanedbání (opomenutí) péče můžeme chápat jako selhání osoby zodpovědné za bezpečnost a za uspokojování přiměřených potřeb závislé osoby. U části případů lze formulovat, že zanedbání nastává, jestliže nesoběstačný člověk zůstává nezabezpečený, i když bylo možno oprávněně předpokládat, že jeho přiměřené životní potřeby jsou zajišťovány osobami, s nimiž je v pravidelném kontaktu, především při bydlení ve společné domácnosti, nebo které se k péči smluvně zavázaly. Důsledky a projevy zanedbání péče jsou totožné s nezabezpečeností osamělého nesoběstačného člověka. Tato nezabezpečenost a zanedbanost se manifestuje důsledky nevládnutí aktivit denního života. K typickým projevům patří poruchy výživy a hydratace, prochlazení, hrubé nedostatky v osobní hygieně a v oblečení, poranění z pádů, hnisavé kožní choroby, hnisající rány, dekubity, zavšivení či výrazná zanedbanost oděvu a příbytku. Obvyklá je sociální izolace, komunikační deprivace, úzkost, apatie a další psychopatologie.

Systémové ponižování (druhotné týrání) je chápáno jako utrpení působené společenskými normami, institucemi, postupy a často přímo systémem, který byl založen na pomoc a ochranu postižených. Jde například o upírání práva být slyšen a podílet se na rozhodování o sobě samém, rozhodování o podstatných záležitostech nejen bez souhlasu, ale často i bez přiměřeného informování seniorů, nerespektování rozhodnutí pacientů, nerozvinutí mechanismů usilujících o ochranu zájmů a práv dementních osob. Jinou formou je i nedostupnost či špatná kvalita služeb umožňujících osobám s poruchami soběstačnosti pobyt ve zvyklém domácím či vytváření nepřirozeného prostředí v ústavech dlouhodobé péče.

Některé nežádoucí formy ošetřování nezapadají do žádné z uvedených skupin (nevhodné či nadměrné podávání tlumivých psychofarmak).

1. 5. 2 Rizikové faktory špatného zacházení se seniory

Kromě skutkové podstaty je pro týrání a zanedbávání příznačná opakovanost, dlouhodobost, v případě druhotného ponižování systémovost daného jednání – z hlediska trestního však nemusí jít o soustavnost. Proto se o týrání a zanedbávání hovoří jako o chronické nemoci s jejími exacerbacemi a remisemi. Dlouhodobost je umožněna neschopností či neochotou postiženého dovolat se pomoci, nebo neúčinností nápravných opatření a ochranných společenských mechanismů (27).

Rizikové faktory se týkají oběti i původce. Jedná se o tzv. „kriminogenní proměnné“. Právě tyto proměnné by měly působit jako varovný signál pro lékaře a ostatní, kteří mohou s případy zneužívání přicházet do styku. Přítomnost proměnných by měla zvýšit úsilí o podchycení třebaže jen tristních projevů zanedbávání seniorů, ke kterým dochází nejčastěji v rodině.

Faktory zvyšující ohroženost špatného zacházení se seniory:

- Celkově špatný zdravotní stav.
- Poruchy kognitivních a komunikačních funkcí.
- Ztráta soběstačnosti.
- Sociální izolace.
- Soužití s agresorem a závislost na něm.

Faktory zvyšující pravděpodobnost, že se někdo dopustí špatného zacházení vůči závislé osobě:

- Alkoholismus, drogová závislost.
- Psychopatologie, psychopatie.
- Nízká úroveň intelektu.
- Předchozí a existenční problémy rodiny a pokles její ochoty a možnosti poskytnout kvalitní péči.
- Nízká úroveň zájmu o ochranu společnosti před nežádoucím jednáním včetně ochrany práv a důstojnosti klientů dlouhodobé ústavní péče.

- Diskriminační postoje ve společnosti.
- Syndrom vyhoření u ošetrovatelského personálu.
- Materiální či bytová závislost na možné oběti (51).

1. 5. 3 Diagnostika týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů

Diagnostika týrání, zneužívání a zanedbávání seniorů je nedostatečná a podceňovaná.

Anamnéza by se u osob zvýšeně ohrožených týráním, zneužíváním a zanedbáváním neměla omezovat na pouhé zaznamenávání aktivních stesků pacienta a na základní všeobecné otázky v rámci sociální anamnézy. U rizikových osob a zvláště při konkrétním podezření je doporučováno, aby šetrným způsobem a v přijatelném rozsahu byly položeny i cílené otázky týkající se možného týrání a úrovně domácího zabezpečení. Otázky by měly být kladeny v soukromí, bez přítomnosti jiných osob. V případě podezřelých poranění by měl být na jejich původ dotázán pokud možno i předpokládaný původce, respektive člověk, s nímž postižený žije ve společné domácnosti. Rozpory při uvádění mechanismu úrazu posilují podezření na úmyslné poranění.

Objektivní nález je velmi důležitý i proto, že poruchy paměti mohou výrazně ovlivnit údaje. Často se stává, že skutečné oběti týrání zapírají, bojí se či stydí přiznat skutečnost.

Podezření na týrání, zneužívání a zanedbávání by měly vzbudit zvláště skutečnosti uvedené v následujícím přehledu (především pokud se vyskytují opakovaně či v kombinaci):

- Malnutrice, podvýživa, hypotermie.
- Mnohočetná poranění různého stáří a původu.
- Dlouhý interval mezi zhoršením zdravotního stavu a ošetřením.
- Časná rehospitalizace s dobrým efektem standardní léčby.
- Neochota rodiny převzít nemocného z nemocniční do domácí péče.
- Převoz nesoběstačného pacienta k ošetření či hospitalizaci bez doprovodu.

- Podezření na podávání neindikovaných léků.
- Úzkost, deprese, apatie.
- Kožní záněty, neošetřené defekty a rány, dekubity.
- Syndrom degradace, nízká osobní hygiena.
- Neudržované oblečení, zanedbaný, v zimě nevytápěný byt.

1. 5. 4 Týrání, zneužívání a zanedbávání v ústavní péči

Samostatným problémem je nebezpečný jev týrání v ústavní péči zvláště dlouhodobé. V extrémních případech může docházet až k usmrcení pacientů či klientů. Osamělí, závislí, často nepohybliví a dementní lidé jsou mimořádně bezbranní proti všem formám týrání a zanedbávání (37).

Nejčastější projevy špatného zacházení v ústavech, včetně nemocnic lze shrnout takto:

Hrubé zacházení včetně bití a trestů za ošetrovatelské prohřešky (pomočování).

Vystavování chladu, mytí studenou vodou.

Násilně prováděná aktivizace.

Nedostatečný příjem potravy a tekutin, jejich nízká kvalita.

Nedostatečná ošetrovatelská péče, nepřiměřený rozvoj imobilizačního syndromu (důsledků upoutání na lůžku).

Odpojování signalizačních zařízení.

Nadměrné používání omezovacích pomůcek, močových katetrů, psychofarmak.

Urážlivé jednání a ponižování.

Nepřiměřené porušování soukromí, kasárenský režim.

Nepřiměřené omezení rozhodovacích práv a autonomie.

Nadměrné přemísťování.

Zneužívání finančních prostředků a vymáhání neoprávněných plateb.

Omezování duchovního života, nedostupnost církevních úkonů.

Nadměrná institucionalizace umírání.

Jako zvláštní forma utrpení se v ústavech může vyskytovat i sociální deprivace v rámci izolované skupiny, vystupňovaná až do podoby ostrakismu: Určitý jedinec je komunitou vyobcován, aniž by měl možnost odejít a navázat jiné kontakty. To vede k apatii, chátrání, tupému hledění do prázdna (27).

1. 6 Domácí násilí

Pojem „domácí násilí“ vznikl jako překlad anglického termínu „domestic violence“. Zahrnuje všechny projevy fyzického, sexuálního a psychického násilí páchaného mezi jednotlivými členy rodiny (51).

Domácí násilí se odehrává mezi blízkými lidmi a převážně k němu dochází v soukromí. Násilná osoba (pachatel) a ohrožená osoba (oběť) jsou citově, sociálně a ekonomicky vzájemně závislé, blízké osoby.

Domácí násilí představuje opakované a dlouhodobé týraní osoby, která se o soukromí dělí s násilnou osobou. Role osoby násilné a osoby ohrožené násilím jsou jasně oddělené a rozpoznatelné. Specifickým znakem domácího násilí je jeho opakování a postupný nárůst intenzity jednotlivých incidentů. Je to tzv. násilí na pokračování, které má svou historii i předpokládaný, resp. objektivně odhadnutelný vývoj. Domácí násilí začíná útoky proti lidské důstojnosti, přerůstá v útoky proti zdraví a končí útoky proti lidskému životu (40).

K většině případů násilí mezi rodinnými příslušníky dochází přímo v domácím prostředí, v prostředí, které je všem aktérům důvěrně známé, kde by se všichni členové rodiny měli cítit bezpečni, kde by měla vládnout láska a porozumění. Často je agresivní muž k ženě, někdy se děti chovají násilně ke svým, zejména starším rodičům. Konflikty s velmi intenzivním násilím vznikají i mezi sourozenci. Nejvíce skrytým, ale častým násilím je násilí na seniorech (9).

Dlouhá léta bylo domácí násilí považováno za záležitost soukromou, která se odehrává za zavřenými dveřmi rodin, kde nelze uplatňovat kontrolu jako na veřejném místě. Domácí násilí se týká jak násilí mezi partnery, manžely, tak i násilí vůči starým lidem, dětem, zdravotně postiženým. Pod pojem domácí násilí můžeme zařadit také

násilí dětí na rodičích. V tomto případě se jedná zejména o rodiny neúplné, pouze s jedním rodičem, např. když dítě zůstává samo s matkou, může převzít roli jakéhosi pseudopartnera. Zároveň se však může proměnit v tyрана, který rozhoduje o veškerém dění v rodině. Stíhat pachatele je možné jen v případě, že s tímto stíháním postižená osoba souhlasí – což bývá často problém. Pokud musí oběť žít s pachatelem ve společné domácnosti, obvykle toto násilí neoznámí nebo soudní stíhání nakonec odvolá. Pachatel nejenomže zůstane nepotrestán, ale dál pokračuje v týrání. Ve většině případů tak trestní oznámení podávají poškozené osoby až v okamžiku, kdy již déle nemohou snášet dlouhodobý fyzický či psychický teror, případně již dojde k újmě na zdraví, anebo útok proti jejich osobě nabyt takových rozměrů, že u nich vyvolá obavu o zdraví či život. Všeobecně zřejmě platí, že týraná oběť vyhledává pomoc až ve skutečně krizových situacích, ve kterých se cítí ohrožena na životě (38).

V oficiálních postojích je domácí násilí, pokud je formulováno jako abstraktní fenomén, samozřejmě odsuzováno. Citlivost tématu se objeví až v okamžiku, kdy je domácí násilí převedeno do reálných souvislostí jako je např. otázka, zda a jak má stát v případech domácího násilí konat a jak se má stát vůči pachatelům a obětem domácího násilí chovat. Většina postupů proti násilí se však odehrává mezi blízkými lidmi (6).

1. 6. 1 Mýty o domácím násilí

Mýty o domácím násilí vyvracejí již výsledky statistických šetření, které ukazují, že se násilí netýká malého počtu rodin. Nejedná se ani o marginální vrstvy obyvatel, ale domácí násilí jde napříč celým společenským spektrem. Nejde ani o tzv. italská manželství, neboť při domácím násilí nejde o hádku, konflikt, ale o prosazování moci. Příčinou nebývá vždy ani abúzus alkoholu a drog nebo provokace ze strany oběti. V literatuře je popisován syndrom připoutání vyznačující se loajalitou k násilníkovi, neschopností vyhledat pomoc z venku (45).

1. 6. 2 Příčiny násilí mezi blízkými lidmi

Obětí násilí v rodině se může stát kterýkoli člen rodiny, stejně tak se všichni vyskytují mezi pachateli. Nejčastějšími oběťmi se však v rodině stávají ženy a děti a v poslední době i staří lidé. Rodina tak přestává plnit roli útočiště a stává se nebezpečným místem. Agresivní chování je z velké části naučené v dětství a mládí jako způsob řešení konfliktů a problémů, tedy přejímáním vzorů z původní rodiny. K tomu se přidává řada dalších negativních vlivů, jakými jsou nezralost partnerů, obtížná ekonomická situace rodiny, nedostatek bytů, náročné životní situace, chronický nedostatek času, alkoholismus a další (26).

1. 6. 3 Důsledky domácího násilí

K typickým důsledkům domácího násilí patří pestrý obraz příznaků, jako je zvýšená psychická zranitelnost, ztráta sebevědomí, ztráta životních iluzí, o které se opírá duševní stabilita, pocit bezmoci, intenzivní pocit viny, sebeobviňování, nápadná oddanost vůči trýzniteli (u dětí se v této souvislosti používá i výraz psí oddanost), emocionální labilita, vymizení radosti ze života, ztráta osobních perspektiv, pocit vlastní nedostatečnosti, nedůvěra ve vlastní síly a projevy sebedestrukce a deprese (26).

Při zjišťování či měření hloubky dopadu domácího násilí na oběť se běžně vychází z pojmu posttraumatické stresové poruchy. Její příznaky jsou považovány za normální, očekávanou reakci oběti zejména u hrubých podob domácího násilí.

Pro živé případy domácího násilí bývá typické, že oběť i pachatel minimalizují rozsah i stupeň násilí. Zlaté pravidlo pro posuzování dopadu domácího násilí říká: když jsou dvě verze, pachatelova a oběti, není pravda uprostřed, nýbrž je ještě horší, než uvádí to závažnější líčení (7).

Dopad domácího násilí lze rozdělit do dvou oblastí, a to bezprostřední dopad jednotlivých výbuchů násilí a dlouhodobé důsledky domácího násilí. Bezprostřední reakce na konkrétní sekvenci domácího násilí má obraz typické akutní krize. K důsledkům domácího násilí patří následující oblasti problematického chování oběti:

Manipulace: Oběť se naučí vnímat realitu pokřiveným, zmanipulovaným způsobem. Aby alespoň zdánlivě rozuměla tomu, co se jí děje, hledá pro sebe přijatelné vysvětlení. Například obviňuje sama sebe za výbuch násilí, neboť nesplnila očekávání partnera. Myslí si, že je povinna vyhovět okamžitě partnerovým přáním, i když jsou podivná. Ztrácí schopnost spolehlivě pro sebe rozlišit, co je a co není normální.

Zablokované ventilování vzteku: Oběti domácího násilí se usilovně snaží utéci před konflikty. Nejsou schopny normálních reakcí, když si na nich někdo vylévá vztek ani když samy cítí vztek. Odnaučily se vyjadřovat přímo své pocity, raději používají nepřímé způsoby, jako je sarkasmus, pasivně agresivní techniky či pomlouvání za zády.

Disociace: Disociace je účinný způsob, jak otupit prožívání emocí. Jde o psychický mechanismus, který chrání oběť před tím, aby naplno prožívala bolest ať už fyzickou, či psychickou. Má různé podoby. Může jít o úplné „vymazání pocitů“ (oběť nevnímá, ačkoli působí podněty), o psychogenní anamnézii (ohraničenou ztrátu paměti) či v extrémní podobě pak o tzv. mnohočetnou osobnost.

Minimalizace násilí: Minimalizace vlastně souvisí s manipulováním reality. Oběť domácího násilí popírá vážnost incidentů i celkové situace, je to forma iluzorní obrany, protože jinak by se musela „zbláznit“. Minimalizace pomáhá redukovat strach z budoucího vývoje domácího násilí, činí problém menší.

Přílišná ochota vyhovět: U osob týraných partnery časem vzniká nápadná tendence vyhovět násilníkovi, a tak eliminovat startéry pro výbuch jeho agrese. Tento naučený postup pak uplatňují i vůči jiným autoritám. Smyslem extrémní vstřícnosti je předcházet jakýmkoli konfliktům (19). Avšak jakákoliv ochota vyhovět je marná, protože požadavky násilníka jsou nenasytitelné a přílišná ochota jej jenom utvrzuje o jeho převaze, o tom, že je vlastně v právu a vede k další eskalaci násilí (14).

1. 6. 4 Zákon na ochranu před domácím násilím

Prostředky, které na ochranu obětem domácího násilí poskytuje dosavadní právní řád České republiky, jsou zcela nedostatečné, jak potvrzuje i řada výzkumů v této oblasti. Do jisté míry to lze přičíst i donedávna převládajícímu pohledu na domácí

násilí jako na problém soukromé povahy – konflikt dvou osob žijících v určitém vztahu, které si svůj spor vyřeší samy mezi sebou. České právo zpravidla do takového konfliktu zasahuje až tehdy, když dojde k závažné újmě (často až vážnému zranění či dokonce úmrtí) oběti. Méně závažné projevy domácího násilí bývají ze strany veřejnosti, ale i státních orgánů včetně policie přehlíženy. Přitom pokud oběť získá zkušenost, že o řešení jejího problému není ze strany kompetentních orgánů zájem, propadá deziluzi a další případy útoků už raději ani nehlásí. České právo a orgány toto právo aplikující tak v současnosti v zásadě ponechávají oběť svému osudu, kdy si svou ochranu musí zajistit sama na své náklady útekem na ubytovnu, do azylového domu a podobně (41).

Tento stav byl dále neudržitelný, neboť nebyl v souladu s principem zajištění ochrany základních práv a svobod občanů. Čeští zákonodárci se tedy inspirovali v zahraničí, kde má právní úprava ochrany a pomoci obětem domácího násilí svou tradici, a s využitím domácích výzkumných poznatků připravili návrh zákona, který by měl formou změny či doplnění několika již existujících zákonů vytvořit rámec pro účinné řešení uvedeného problému. Zákon číslo 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím, byl přijat v březnu roku 2006 a nabyl účinnosti 1. ledna 2007. Zákon mění celkem pět stávajících zákonů: zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky; zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád; zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon; zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení; zákon č. 114/1988 Sb., o působnosti orgánů České republiky v sociálním zabezpečení (49).

Nová právní úprava má chránit ohroženou osobu a zamezit dalšímu jednání násilné osoby, tedy jednoho člena společného obydlí vůči druhému, a to zejména prostřednictvím možnosti jeho krátkodobého vykázaní z místa, v němž spolu žijí. Vytváří možnost pro zásah státu do vztahu dvou osob, mezi nimiž dochází k domácímu násilí, a to takovým způsobem, že se násilná osoba vykáže na přiměřenou dobu z obydlí, které sdílí s osobou ohroženou. Této se bez ohledu na její vlastní vůli poskytne časový prostor, během něhož má možnost bez psychického či jiného nátlaku násilné osoby pochopit situaci, v níž se nachází, a uspořádat si vlastní záležitosti za využití dalších právních nástrojů (vyřešení společného bydlení, podání trestního oznámení), a

to v součinnosti se specializovanými pracovišti poskytujícími ohroženým osobám základní pomoc v oblasti sociálněprávní, psychologické a organizační.

Vykázání násilné osoby představuje opatření podpůrné povahy, protože se užije jen tehdy, nelze-li jeho účelu, tj. zajištění náležité ochrany a bezpečnosti ohrožené osoby dosáhnout jinak. U nejzávažnějších forem útoků násilné osoby vykazujících znaky některého z trestných činů se v praxi bude jednat především o využití prostředků trestního řádu sloužících k zajištění osob, tj. zadržení či vazbu násilné osoby.

Právní úprava usiluje o jednoznačné vyhranění postoje státu, který formou institutu vykázání dává jasně najevo vůli upřednostňovat právo na ochranu života, zdraví a lidské důstojnosti před ochranou vlastnických či užívacích práv. Měla by poskytnout osobám ohroženým domácím násilím takové právní prostředky ochrany, aby se ohrožená osoba mohla psychicky a sociálně zkonsolidovat a řešit svou situaci. I v této souvislosti je však třeba si uvědomit, že ačkoliv jsou ohroženými osobami převážně ženy, nová právní úprava by měla pomoci řešit situaci i dalším osobám ohroženým domácím násilím – například mužům nebo seniorům ohroženým svými potomky.

Je třeba zmínit, že zákon č. 135/2006 Sb. není prvním výsledkem zvýšeného zájmu o problematiku domácího násilí. Již v roce 2004 byla přijata novela trestního zákona, která s účinností od 1. června 2004 zavedla do výčtu trestných činů novou skutkovou podstatu trestného činu týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (50).

1. 7 Prevence kriminality

Podoba kriminality v České republice se v průběhu devadesátých let velmi přiblížila podobě kriminality ve vyspělých zemích. Ta v uplynulém půlstoletí doznala podstatných kvantitativních i kvalitativních změn, které jsou důsledkem dynamického společenského vývoje a které se projevují zejména v těchto směrech:

- a) Tradiční obecná kriminalita, to je kriminalita majetková, násilná a mravnostní, není již pouhým hromadným společenským jevem, ale stala se jevem masovým,

což jde na vrub zejména kriminality majetkové či jiné trestné činnosti ziskuchtivě motivované.

- b) Vzdůstá objem tzv. pouliční kriminality, tj. páchané na veřejně přístupných místech, zejména vzrostl počet loupeží, krádeží aut a věcí z aut, vloupání a vandalismus.
- c) Vzdůstá počet případů domácího násilí, zejména týrání a zneužívání dětí a žen, jakož i starých a bezmocných osob.
- d) Zvyšuje se samoučelná brutalita a bezohlednost, zvláště u mravnostní a násilné kriminality.
- e) Mění se profil pachatelů, kteří se mnohdy přestávají markantně lišit od průměru celé populace, a přibývá prvopachatelů.
- f) Roste podíl pachatelů z řad dětí, mladistvých a mladých dospělých.

Prevenčí kriminality rozumíme soubor nejrůznějších aktivit mimotrestního charakteru orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů s cílem zastavit růst kriminality nebo docílit jejího zmenšení. Půjde tedy o působení na faktory kriminality, na příležitosti a podněty k páchání trestných činů, o působení na potenciální pachatele, a potencionální oběti a o vytváření zábran proti páchání trestných činů.

Preventivní aktivity třídíme podle obsahového zaměření na prevenci sociální, prevenci situační a prevenci viktimologickou. Podle okruhu adresátů preventivních aktivit rozlišujeme prevenci primární, prevenci sekundární a prevenci terciární.

1. 7. 1 Sociální prevence

Sociální prevence je zaměřena nejšířeji, neboť je zaměřena na sociální kriminogenní faktory a na jejich překonávání či jejich neutralizaci. Sociální prevence je orientována na takové sociální kriminogenní jevy, jako jsou prostituce, alkoholismus a jiné toxikománie, nezaměstnanost, chudoba, záškoláctví, extremistické skupiny, bezdomovci a jiné, na deformace v právním řádu či v působení médií, které mohou mít

kriminogenní účinky, a na otázky kriminálněpreventivního či socializačního působení rodiny, školy, sociálních služeb a jiných institucí.

Otevřená demokratická společnost by měla být uspořádána tak, aby byl umožněn její vývoj a současně zachována její stabilita, přitom však byly v každém případě garantovány základní demokratické hodnoty, lidská práva a svobody včetně práva lidí na bezpečnost.

Společnost a stát dociluje žádoucího stupně konformity lidského chování především vnější kontrolou lidského chování záležející ve fungování normativních systémů a jejich subsystémů. Jedná se hlavně o právní řád, o mravní řád a o jednotlivá náboženství, přičemž nejsou míněna pouze výslovně formulovaná pravidla lidského chování, nýbrž i nespočetné množství zvyků, zvyklostí a obyčejů i rituálů. S těmito normativními systémy bezprostředně souvisí i korespondující hodnotové systémy, kulturní a subkulturní tradice a jednotlivé životní styly. Působením normativních systémů se vyznačuje sankcionováním určitých chování, ať již jde o sankce negativní (pokuty, soudní tresty, vzetí do vazby) nebo o sankce pozitivní (peněžitě odměny, vyznamenání, pochvaly).

1. 7. 2 Situační prevence

Situační prevence je zaměřena na odstraňování kriminogenních situací, na omezování příležitostí ke spáchání trestných činů a na zvyšování rizika dopadení pro pachatele.

Situační prevence může být účinná hlavně u pouliční kriminality a majetkové kriminality i u některých forem násilné a mravnostní kriminality. Opatření situační prevence mají převážně charakter technický, organizační a administrativní. Snižují kriminalitu tak, že zabezpečovacími prostředky kriminální aktivitu znemožní nebo znesnadní, že policii umožní kriminální aktivitě zabránit nebo ji alespoň pachateli prokázat či minimalizovat prospěch z ní plynoucí. Mezi opatření situační prevence patří zvýšení ochrany objektů, osob a věcí, kterým hrozí kriminální útok (zajištění pomocí bezpečnostních zámků, hlídacími psy, výcvik sebeobrany, používání zbraní a

ochranných pomůcek proti napadení), přemístění ohrožených věcí na bezpečnější místo (ukládání peněz v bankách, ukládání šperků do bankovních trezorů), ztížení přístupu k prostředkům vhodným pro spáchání trestného činu (uplatňování zákonných předpisů o prodeji střelných zbraní a o jejich držení, pověstné ponechávání klíčů pod rohožkou nebo žebříku pod otevřenými okny rodinného domu), zmenšení očekávaného prospěchu z trestného činu a zvýšení rizika pro pachatele (označování ohrožených věcí – obtížné odstranění výrobního čísla), zlepšení dohledu nad lokalitou (aktivity pořádkové a hlídkové služby policie, kamerové systémy).

1. 7. 3 Viktimologická prevence

Viktimologická prevence je orientována především na potenciální a skutečné oběti trestných činů. Zaměřuje se na činnost osvětovou a poradenskou a na vštěpování obecných a speciálních zásad ochrany ohrožených osob. Osvětová činnost pamatuje na poučení jednak o tom, jak se mají lidé chovat, aby sebe a svůj majetek zbytečně nevystavovali zvýšenému nebezpečí napadení, jednak o tom, jak se mají bránit před útokem a jak se chovat během útoku i po něm.

Do viktimologické prevence zahrnujeme i výcvikové kurzy psychologické i fyzické sebeobrany, terapeutické a rehabilitační zacházení po přestálém útoku i prevenci orientovanou na nebezpečí viktimologické recidivy (28).

1. 7. 4 Prevence primární, sekundární a terciální

U *prevence primární* jsou preventivní aktivity adresovány veškerému obyvatelstvu. Primární prevence působí plošně v tom smyslu, že působí na každého, aniž by brala v úvahu stupeň jeho kriminálního ohrožení nebo kriminální rizikovosti.

Snaží se prostřednictvím hospodářské politiky, sociální politiky, kulturní politiky, právní politiky aj. působit na příčiny kriminality. Nejširší uplatnění primární prevence je v oblasti sociální. Jde zde především o opatření, která směřují k dosažení

vyšší kvality života celé společnosti, všech občanů, ať již státu, regionu nebo obce, což má nepřímý význam i pro eliminaci kriminogenních faktorů.

U *sekundární prevence* jsou preventivní aktivity orientovány na potencionální pachatele, na potencionální oběti a na kriminogenní situace. Ale zaměřují se také na ochranu materiálních hodnot, které jsou častěji hlavním zájmem pachatelů. Hlavní úkol sekundární prevence v sociální oblasti spočívá v činnosti, která je vykonávána prostřednictvím poraden, linek důvěry, sociálních pracovníků, výchovných poradců, protidrogových koordinátorů. Jsou to hlavně informační a poradenské služby a aktivity v celé šíři sociální péče.

Terciální prevence je zaměřena hlavně na předcházení kriminální recidivě u pachatele a viktimologické recidivě u oběti. Orientuje se tedy na skupiny a jedince, kteří se v minulosti dopustili trestné činnosti a na osoby, které se v minulosti již obětmi trestných činů staly. Uskutečňuje se pomocí trestní represe, tedy pohrůzkou tresty, ukládáním a výkonem trestů a ochranných opatření. V sociální oblasti se terciální prevence uplatňuje především v rovině resocializační zejména formami poradenské, informační a organizační činnosti a sociálními opatřeními, která ve spojení se snahou a aktivitou pozitivně motivovaných jedinců mají umožnit jejich integraci do společnosti a rehabilitaci (5).

1. 8 Pomoc obětem trestného činu

Od 80. let minulého století byla přijata řada mezinárodních dokumentů, které se snaží podpořit státy v tom, aby zlepšily postavení oběti a poskytly jí co nejúčinnější pomoc a podporu. Především od státu se očekává, že se postará o oběti trestného činu, když již připustil jeho spáchání.

Výzkumy i zkušenosti ukazují, že nelze předvídat, jakým způsobem bude oběť reagovat na určitý trestný čin. V jeho důsledku oběť velmi často utrpí psychickou újmu. Rozsah, v jakém mohou být lidé trestným činem zasaženi, se mezi jednotlivci enormně

liší. Jedním extrémem je, že lidé mohou ze sebe „setřást“ velmi závažné útoky, které nezanechají prakticky žádné následky, zatímco druhý extrém znamená, že oběti nevědí jak v životě dál a nejsou schopny žádné pozitivní aktivity. Počáteční fáze po trestném činu může vést u oběti k šoku, strachu nebo bezmoci. Poté může následovat období dezorganizace s projevy úzkosti, ztrátou sebeúcty nebo depresí. Po této fázi u většiny obětí dochází k návratu k „normálním“ poměrům. Tato fáze může zahrnovat objevení a vysvětlení příčin události. U některých obětí (zejména násilných nebo sexuálních trestných činů) naopak může dojít k posttraumatické stresové poruše, která při nerozpoznání nebo podcenění může přetrvávat během jejich celého života.

Péče poskytovaná obětem může být buď specifická pro určitý typ oběti, nebo všeobecného zaměření. Subjekty péče jsou státní orgány, dobrovolné, církevní a charitativní organizace. Rodina většinou pomáhá sama a automaticky.

V některých evropských zemích a zemích Severní Ameriky byly zřízeny dobrovolné organizace, které poskytují služby obětem trestného činu. Nejznámější z nich je organizace Victim Support, která byla zřízena ve Velké Británii. Jinou organizací, která byla zřízena v několika zemích, je Bílý kruh. Tato organizace funguje v Německu (zde se objevila poprvé v roce 1976), dále v Rakousku, Lucembursku, Švýcarsku, Maďarsku a České republice a v řadě dalších zemích. Posléze byla zřízena v některých zemích řada místních organizací, které se snaží poskytovat služby specifickým skupinám obětí, zejména obětem sexuálního útoku nebo domácího násilí. Tyto služby jsou zajišťovány různými formami (krizová centra, přístřeší pro týrané ženy).

V České republice dále fungují poradny pro rodinu a partnerské vztahy, do jejichž činnosti byly začleněny služby pomoci obětem trestného činu. Tyto poradny poskytují individuální konzultace, intervence v krizových situacích, případně krátkodobější terapeutickou pomoc dospělým obětem fyzického a psychického násilí, zejména domácího násilí a sexuálně motivovaných útoků. Konzultační pomoc lze většinou poskytnout i rodinným příslušníkům nebo dalším blízkým osobám oběti, které o to projeví zájem.

Důležitou první pomoc obětem trestného činu poskytují také linky důvěry, které působí v užší nebo volnější spolupráci s poradnami pro rodinu, manželské a mezilidské vztahy. Pokrývají prakticky celé území České republiky. Nejčastěji řeší případy znásilnění, přepadení, krádeže, domácího násilí. Některé z těchto linek důvěry se specializují na určité případy, např. linka DONA na oběti domácího násilí.

Dvaadvacet národních organizací specializovaných na poskytování pomoci se sdružuje v tzv. Evropském fóru služeb obětem, které bylo zřízeno v roce 1989. V roce 1996 se český Bílý kruh bezpečí stal 15. členem Evropského fóra (28).

1. 8. 1 Bílý kruh bezpečí

Největším občanským sdružením, které se v České republice specializuje na poskytování pomoci obětem trestných činů, je Bílý kruh bezpečí. Svou činnost zahájil v roce 1991 v Praze a je založen výhradně na práci dobrovolných pracovníků (právníků, sociálních pracovníků, psychologů, lékařů a policistů). Bílý kruh bezpečí se angažuje v oblasti prevence kriminality, v poskytování bezprostřední pomoci obětem nabízením různých neformálních služeb, v oblasti zajištění intelektuální a fyzické obrany a v problematice zlepšení postavení poškozeného. Bílý kruh bezpečí poskytuje bezprostřední, bezplatnou, diskrétní a odbornou pomoc obětem trestných činů v síti poraden formou morální, psychologické a právní pomoci. Dále zpracovává a předkládá podněty k zákonodárným iniciativám a spolupracuje při tvorbě zákonů. Pořádá přednášky, semináře a kongresy (31).

V roce 2003 v České republice fungovaly pobočky Bílého kruhu bezpečí v Praze, Olomouci, Brně, Ostravě, Pardubicích a Plzni. Od počátku jeho existence do konce roku 2002 se do některé z poboček Bílého kruhu bezpečí dostavilo celkem 2 577 klientů. Nejčastěji se jednalo o oběti ublížení na zdraví a domácího násilí (28).

2. Cíle práce a hypotéza

2. 1 Cíle práce

Cílem mé diplomové práce bylo zmapovat nejčastější trestné činy páchané na seniorech a vytvořit návrh preventivních opatření, který minimalizuje možnost páchání trestných činů na seniorech.

2. 2 Hypotéza

Senioři nemají informace o opatřeních, která snižují riziko násilného trestného činu.

3. Metodika

3. 1 Použité metody

V rámci kvantitativního výzkumu byla zvolena technika řízeného rozhovoru, modelové kazuistiky a sekundární analýza dat.

3. 2 Charakteristika zkoumaného souboru

Výzkum byl proveden v Českých Budějovicích v období od 1. 10. 2006 do 31. 12. 2006. Výzkumný soubor je tvořen náhodně vybranými seniory. Výzkumu se zúčastnilo 30 seniorů ochotných odpovědět na předem připravené otázky týkající se trestné činnosti páchané na seniorech, což činí 60% z 50 oslovených seniorů. Soubor tvořilo 16 žen a 14 mužů.

Sekundární analýza dat byla provedena na základě statistiky (Kriminalita na osobách ve věku 60 let a více) získané od Policie České republiky. Statistiky, zabývající se problematikou trestné činnosti páchané na seniorech, se začaly vypracovávat až od roku 2005, proto nemám možnost srovnání s dalšími roky.

Modelová kazuistika byla provedena u 71- ti leté ženy, která se opakovaně stala obětí trestného činu krádeže.

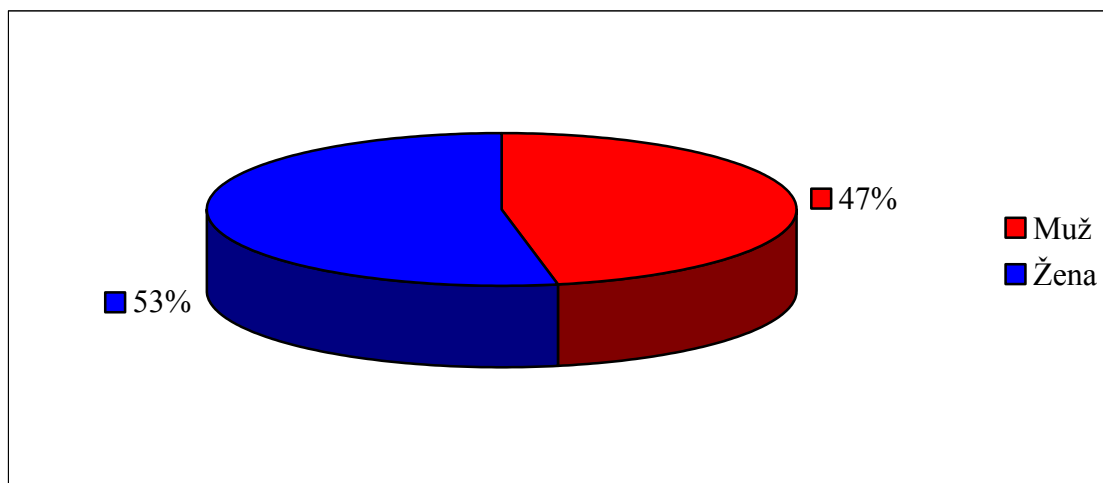
4. Výsledky

4.1 Vyhodnocení otázek z řízeného rozhovoru

Řízený rozhovor obsahoval celkem 19 otázek, na které odpovědělo 30 respondentů. Tyto otázky byly koncipovány do třech částí. První část řízeného rozhovoru tvořily identifikační otázky. Druhou část řízeného rozhovoru tvořily otázky, které se týkaly povědomí seniorů o trestné činnosti páchané na starých lidech. Poslední část řízeného rozhovoru se zabývala otázkou domácího násilí.

Pohlaví

Graf 1 (k otázce 1)

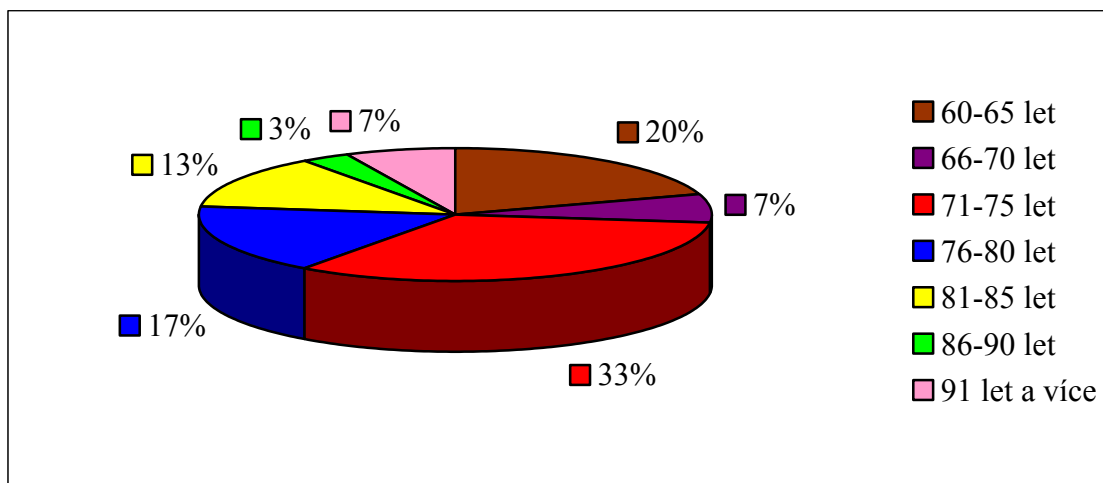

Zdroj: vlastní výzkum.

Z celkového počtu dotazovaných bylo 47% respondentů mužského pohlaví a 53% respondentů ženského pohlaví.

Věková struktura respondentů

Graf 2 (k otázce 2)

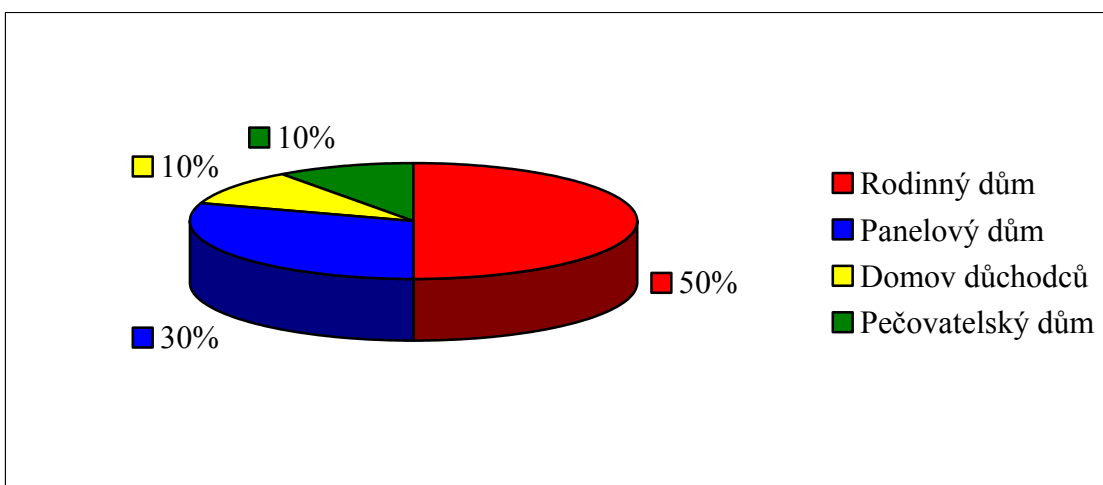

Zdroj: vlastní výzkum.

Věkové složení dotazovaných je následující: 20% respondentů patří do věkové kategorie 60-65 let; 7% respondentů do věkové kategorie 66-70 let; 33% respondentů do věkové kategorie 71-75 let; 17% respondentů do věkové kategorie 76-80 let; 13% respondentů do věkové kategorie 81-85 let; 3% respondentů do věkové kategorie 86-90 let a 7% respondentů patří do věkové kategorie 91 let a více.

Bydliště

Graf 3 (k otázce 3)

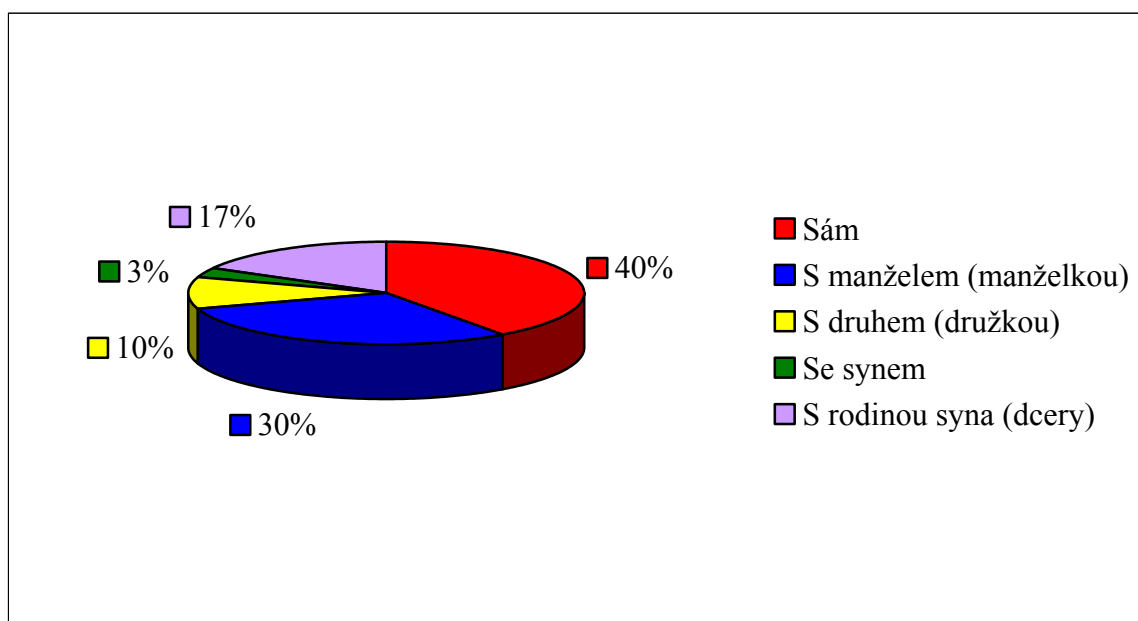
Zdroj: vlastní výzkum.

U této otázky jsem použila starší terminologii, protože je u lidí staršího věku zažitá a těmto termínům senioři rozumí.

Celých 50% respondentů odpovědělo, že bydlí v rodinném domku; 30% respondentů v panelovém domě; 10% respondentů v domově důchodců a 10% respondentů v pečovatelském domě.

Bydliště

Graf 4 (k otázce 4)

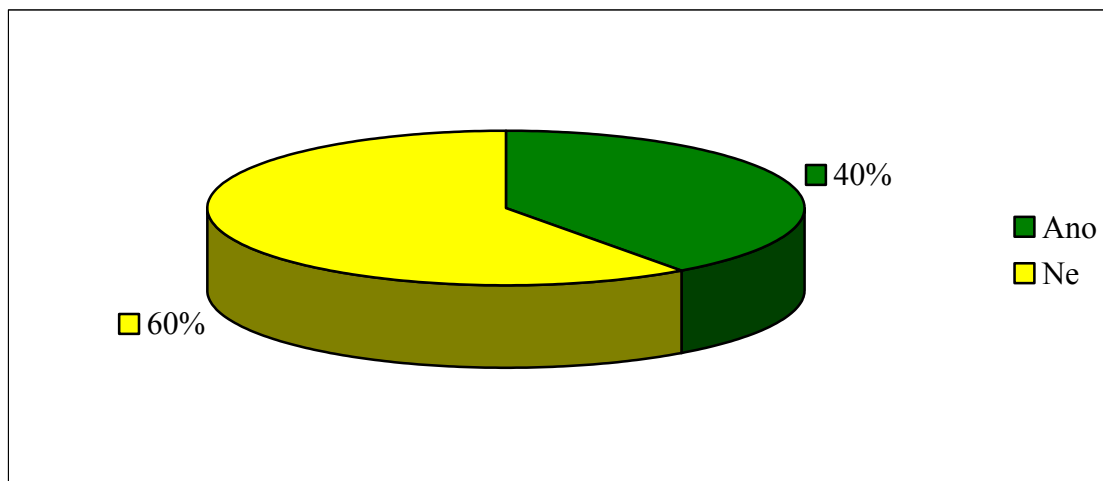

Zdroj: vlastní výzkum.

Tato otázka se týkala toho, zda respondenti žijí sami či sdílejí domácnost ještě s někým. 40% respondentů odpovědělo, že žijí sami; 30% respondentů s manželem (s manželkou); 10% respondentů s druhem (s družkou); 3% respondentů se synem; 17% respondentů s rodinou syna (s rodinou dcery).

Struktura respondentů podle toho, zda si myslí, že se staří lidé stávají oběťmi trestných činů více než ostatní

Graf 5 (k otázce 5)

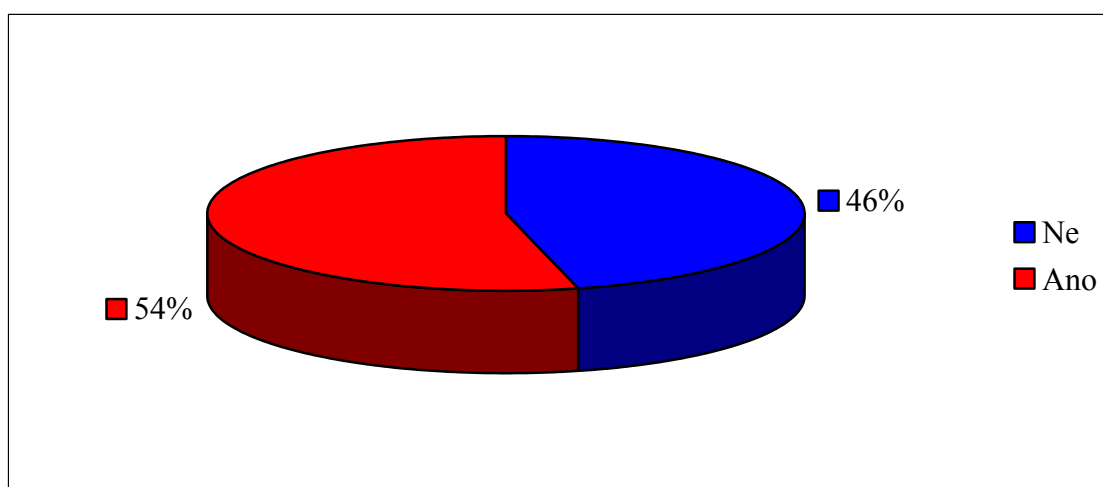

Zdroj: vlastní výzkum.

40% respondentů si myslí, že staří lidé se stávají oběťmi trestných činů více než ostatní, kdežto 60% respondentů si myslí, že ne.

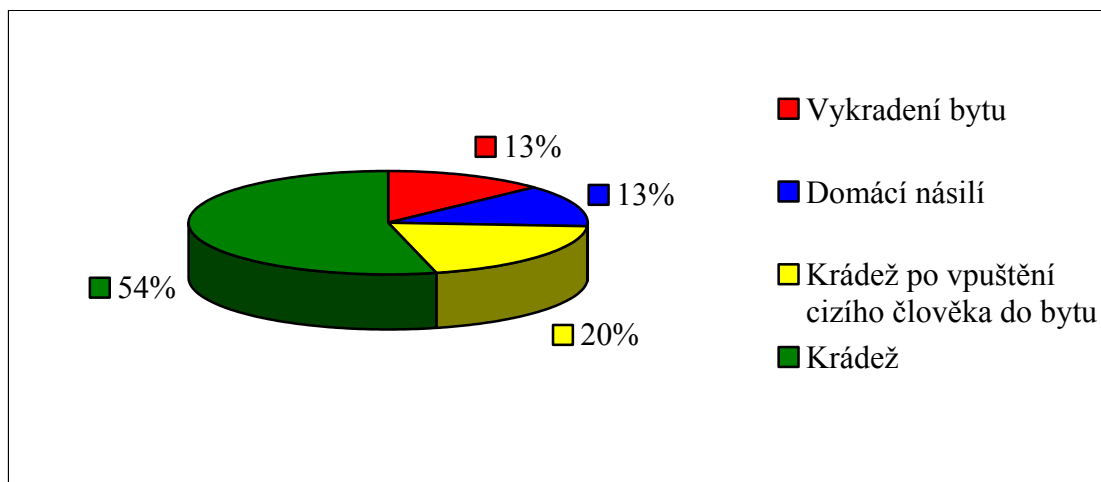
Struktura respondentů podle toho, zda se někdy ve svém okolí setkali se starým člověkem, na kterém byl spáchán nějaký trestný čin

Graf 6 (k otázce 6 – první část)

Zdroj: vlastní výzkum.

Graf 7 (k otázce 6 – druhá část)

Zdroj: vlastní výzkum.

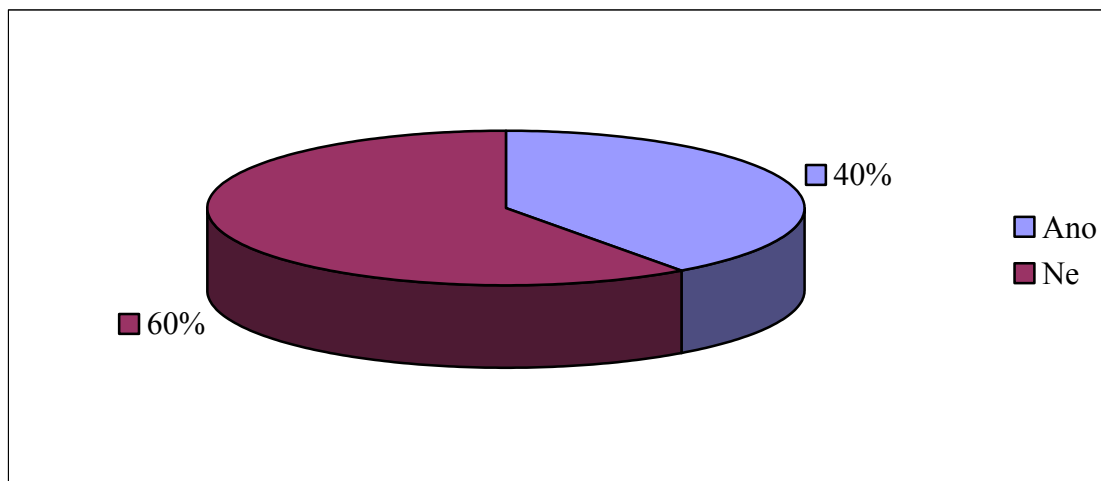
Tato otázka se skládala ze dvou částí. První část se týkala toho, zda se respondenti setkali se starým člověkem, na kterém byl spáchán trestný čin. Druhá část se týkala pouze respondentů, kteří se s touto situací setkali. Tito respondenti byli požádáni, aby sdělili o jaký trestný čin se jednalo.

Na první část otázky 54% respondentů odpovědělo „ano“ a 46% respondentů odpovědělo, že se s ničím takovým nesešlo (graf 6).

Na druhou část otázky odpovědělo 13% respondentů, že se jednalo o vykradení bytu; 13% o domácí násilí; 20% o krádež po vpuštění cizího člověka do domu a 54% o krádež (graf 7).

Struktura respondentů podle toho, zda jsou informováni o opatřeních, které snižují možnost stát se obětí trestného činu

Graf 8 (k otázce 7)

Zdroj: vlastní výzkum.

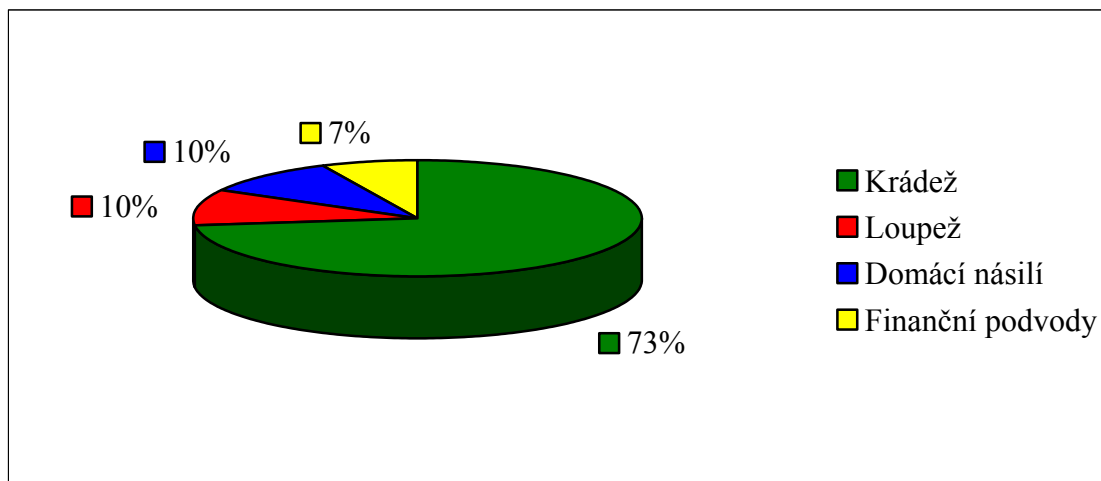
Tato otázka se skládala ze dvou částí. V první části jsem zjišťovala, zda dotazované vůbec někdo informoval o opatřeních snižujících možnost stát se obětí trestného činu. V druhé části jsem požádala ty, kteří byli informováni o opatřeních, aby mi sdělili kdo je informoval a čeho se to týkalo.

V první části: 40% respondentů odpovědělo, že bylo informováno o opatřeních snižujících stát se obětí trestného činu a 60% respondentů informováno nebylo (graf 8).

V druhé části: 40% respondentů informovala média o opatřeních snižujících možnost stát se obětí trestného činu a 60% respondentů bylo informováno svými dětmi. Obě tyto skupiny se shodují na tom, že informace se týkaly zamykání bytu, nepouštění cizích lidí do bytu a nenošení při sobě většího obnosu peněz.

Struktura respondentů, podle toho, jaký je podle nich nejčastěji páchaný trestný čin na starých lidech

Graf 9 (k otázce 8)

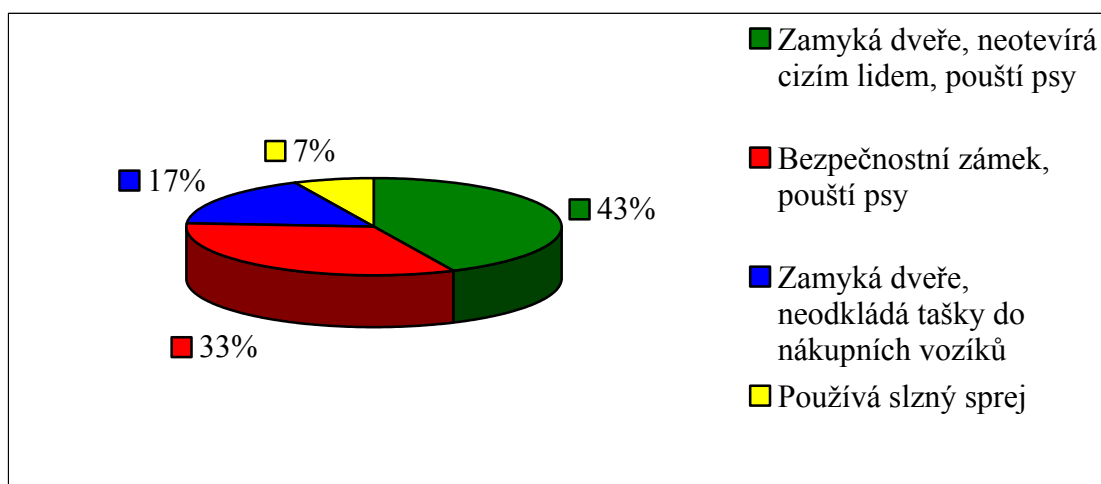

Zdroj: vlastní výzkum.

Na tuto otázku odpovědělo 73% respondentů krádež; 10% respondentů loupež; 10% respondentů domácí násilí; 7% respondentů finanční podvody.

Struktura respondentů podle toho, co dělají, aby se nestali obětí trestného činu

Graf 10 (k otázce 9)

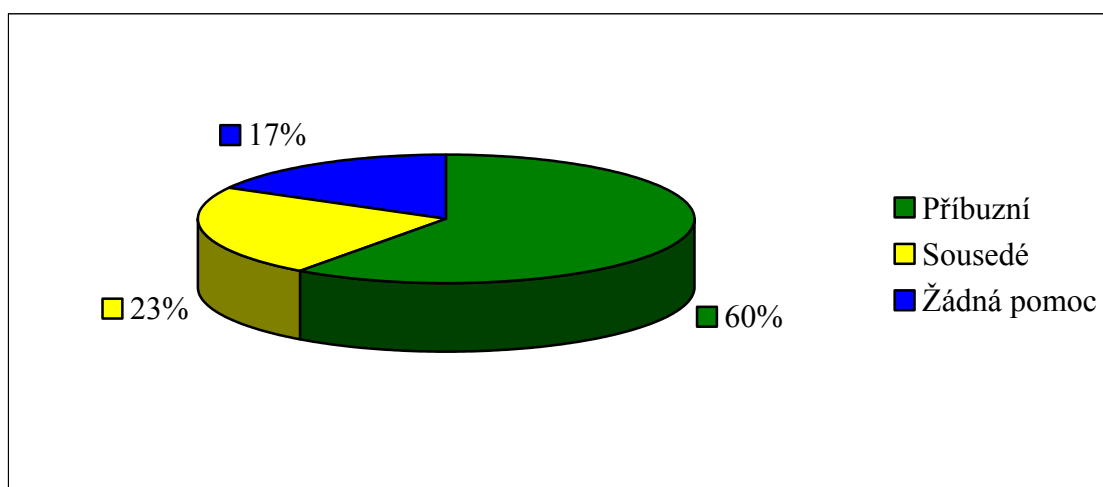

Zdroj: vlastní výzkum.

43% respondentů zamyká dveře, neotevívá cizím lidem a pouští psy; 33% respondentů odpovědělo, že používá bezpečnostní zámek a pouští na noc psy; 17% respondentů odpovědělo, že zamyká byt (dům) a neodkládá tašky do nákupních vozíků; 7% respondentů používá slzný sprej.

Struktura respondentů podle toho, zda mají v dosahu nějakou pomoc

Graf 11 (k otázce 10)

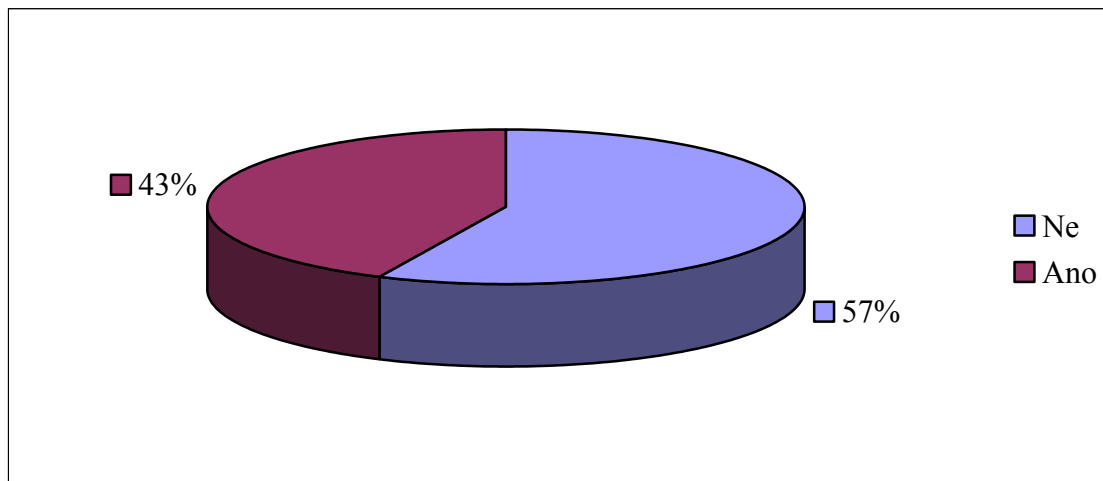

Zdroj: vlastní výzkum.

60 – ti % respondentů mohou pomoci příbuzní, 23 – ti % respondentů sousedé a 17% respondentů nemá na dosah žádnou pomoc.

Struktura respondentů podle toho, zda umějí ověřit kontrolora plynu

Graf 12 (k otázce 11)

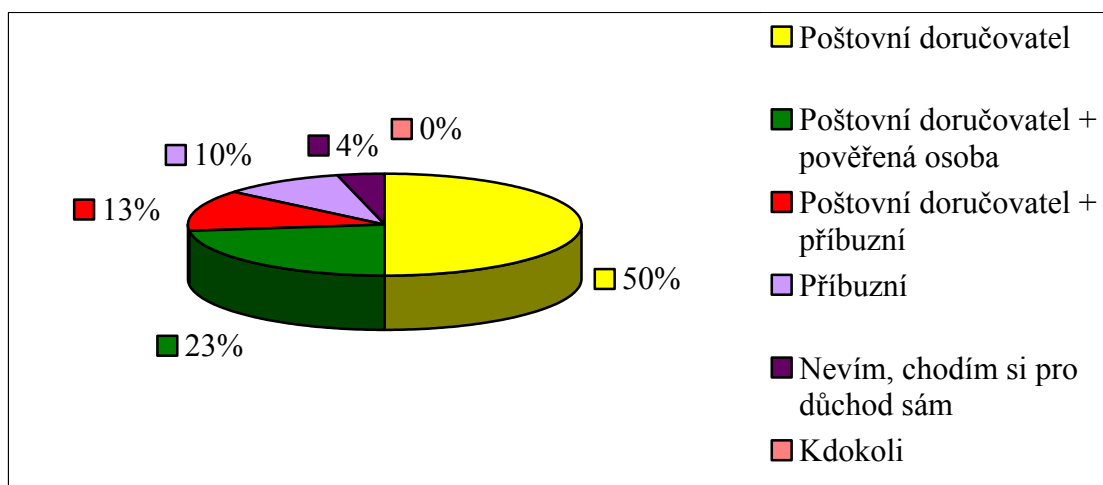
Zdroj: vlastní výzkum.

Na tuto otázku odpovědělo pouhých 43% respondentů, že umí ověřit kontrolora plynu a ostatních 57% kontrolora plynu ověřit neumí (graf 10).

Z těch, kteří umí ověřit kontrolora plynu odpovědělo 46% respondentů, že kontrolora plynu ověřují podle průkazu a 54% respondentů na základě průkazu a předcházejícího ohlášení.

Struktura respondentů podle toho, zda ví, kdo jim může přinést důchod

Graf 13 (k otázce 12)

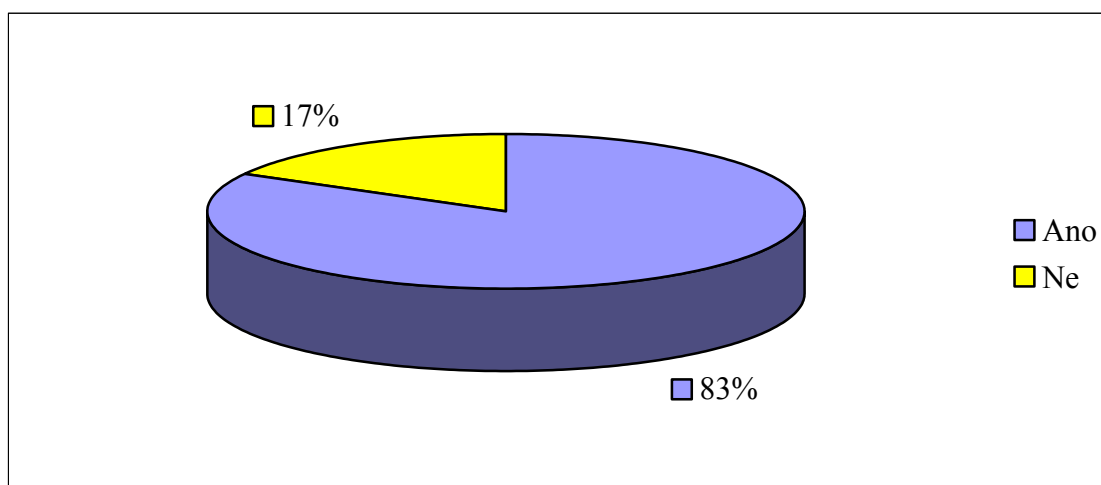

Zdroj: vlastní výzkum.

Na tuto otázku odpovědělo 50% respondentů, že důchod přináší poštovní doručovatel; 23% respondentů odpovědělo, že důchod přináší poštovní doručovatel nebo pověřená osoba; 13% respondentů si myslí, že důchod přináší poštovní doručovatel nebo příbuzní; 10% respondentů odpovědělo, že důchod přináší příbuzní a 4% respondentů neví, protože si pro důchod chodí sami. Možnost, že by důchod mohl přinášet kdokoli zvolilo 0% respondentů.

Struktura respondentů podle vpouštění reklamních dealerů do bytu

Graf 14 (k otázce 13)

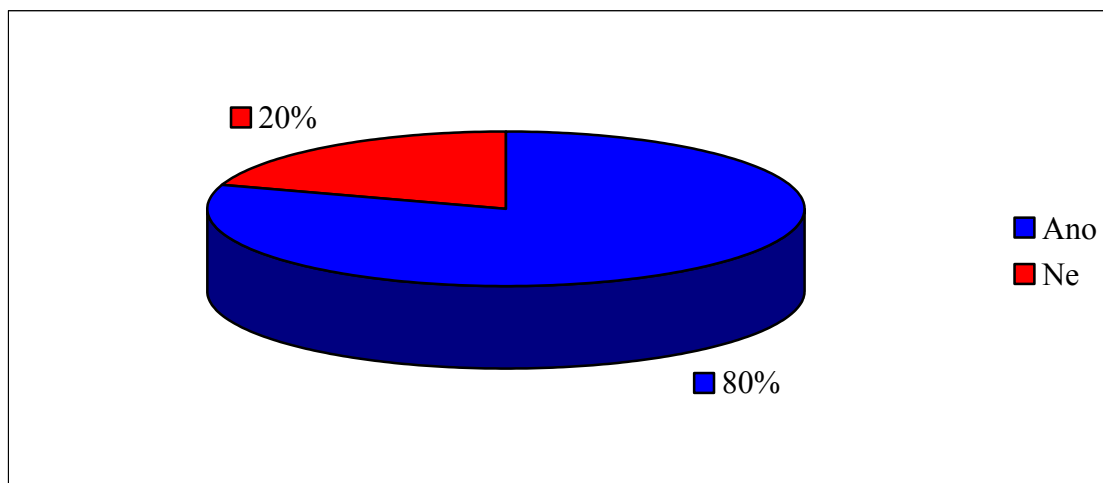

Zdroj: vlastní výzkum.

83% respondentů do bytu vpouští reklamní dealery a 17% respondentů do bytu reklamní dealery nvpouští.

Struktura respondentů podle vpouštění lidí, kteří požádají o pomoc

Graf 15 (k otázce 14)

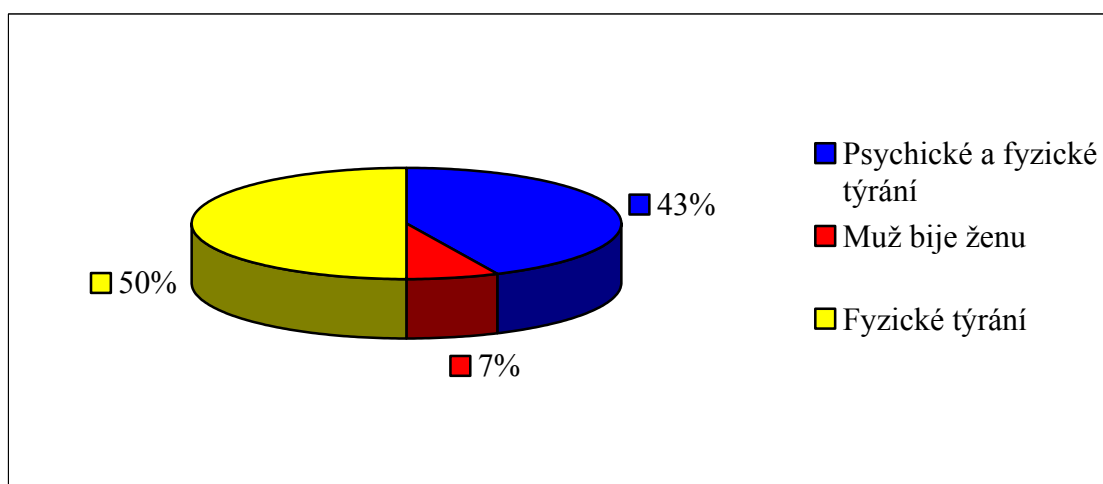

Zdroj: vlastní výzkum.

Na tuto otázku odpovědělo nekompromisně ano 80% respondentů. Zbývajících 20% respondentů lidi žádající o pomoc do bytu nevpuští.

Struktura respondentů podle toho, co si představí pod pojmem „domácí násilí“

Graf 16 (k otázce 15)

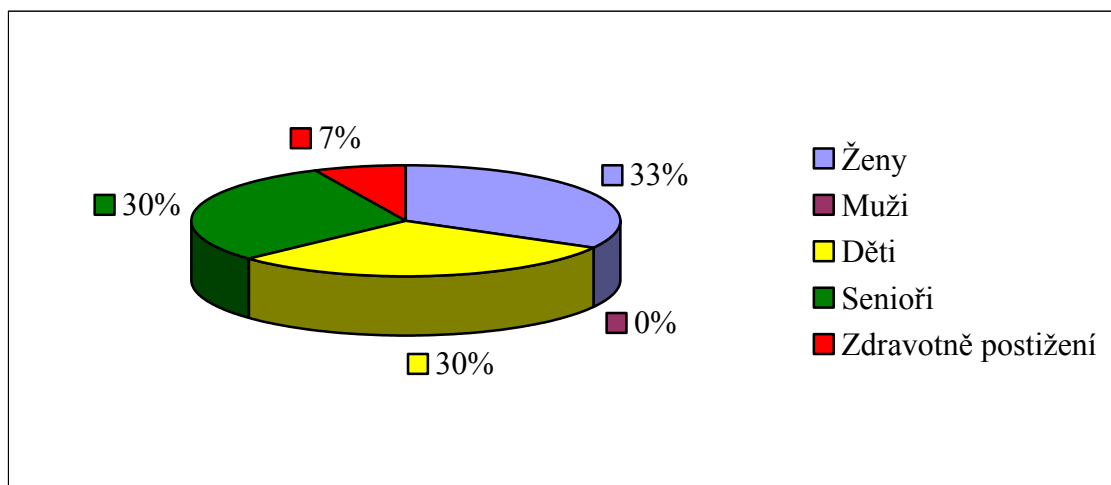

Zdroj: vlastní výzkum.

43% respondentů si pod pojmem domácí násilí představuje psychické a fyzické týrání; 7% respondentů si myslí, že domácí násilí je, když muž bije ženu; 50% respondentů odpovědělo, že je to fyzické týrání.

Struktura respondentů podle toho, kdo se podle nich stává nejčastěji obětí domácího násilí

Graf 17 (k otázce 16)

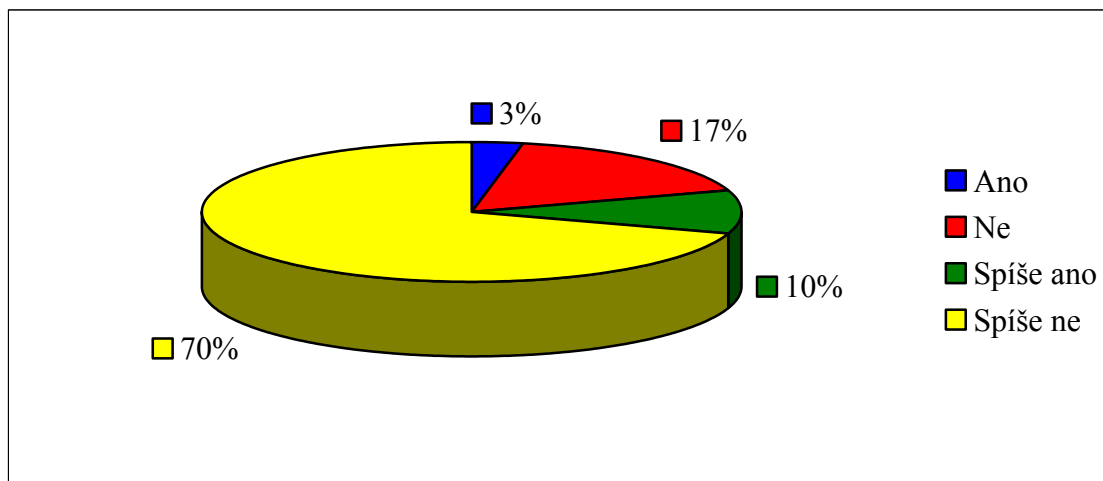

Zdroj: vlastní výzkum.

U této otázky měli dotazovaní na výběr z těchto kategorií: ženy, muži, děti, senioři, zdravotně postižení občané. 33% respondentů si myslí, že nejčastější obětí domácího násilí jsou ženy; 0% respondentů muži; 30% respondentů děti; 30% respondentů senioři; 7% respondentů zdravotně postižení občané.

Struktura respondentů podle toho, zda si myslí, že násilí v rodinách je či není v Českých Budějovicích běžné

Graf 18 (k otázce 18)

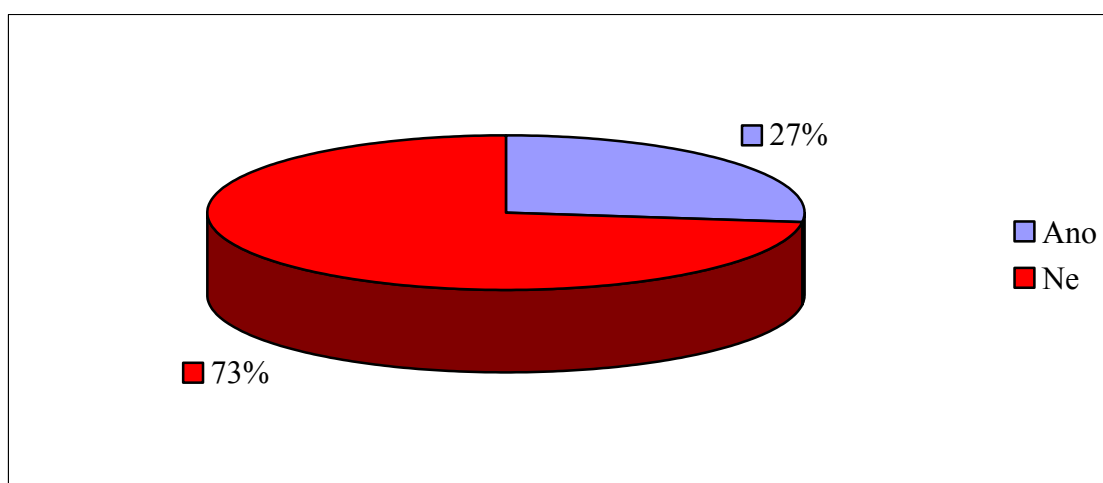

Zdroj: vlastní výzkum.

Zde byly v nabídce odpovědí určeny tyto kategorie: ano, ne, spíše ano, spíše ne. Odpověď ano zvolilo 3% respondentů; odpověď ne 17% respondentů; odpověď spíše ano 10% respondentů a odpověď spíše ne 70% respondentů.

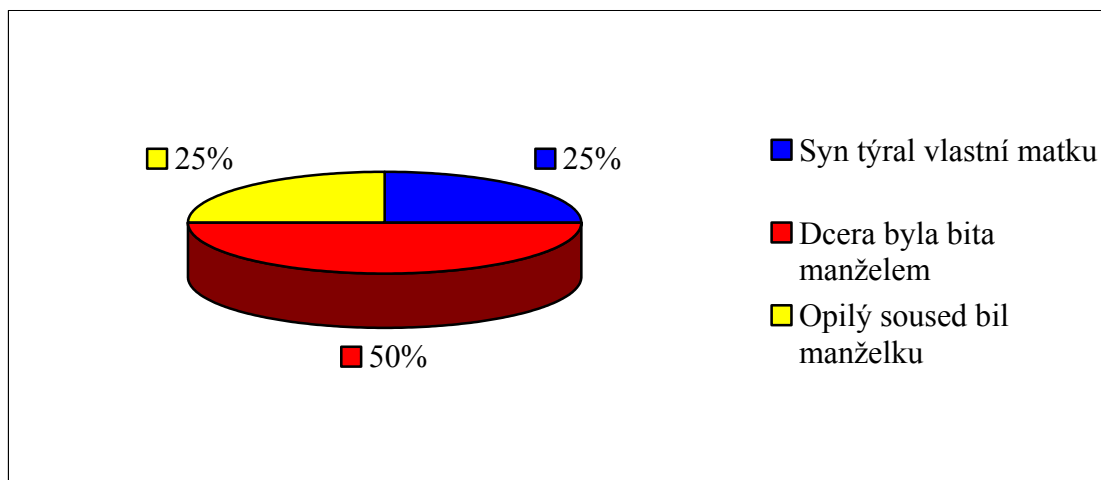
Struktura respondentů podle toho, zda se někdy ve svém okolí setkali s domácím násilím

Graf 19 (k otázce 18 – první část)

Zdroj: vlastní výzkum.

Graf 20 (k otázce 18 – druhá část)

Zdroj: vlastní výzkum.

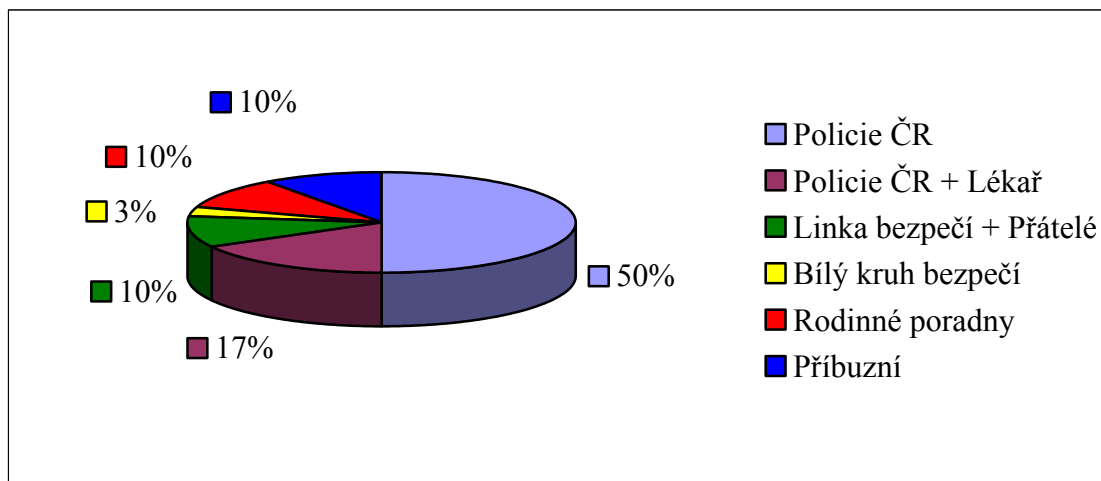
Tato otázka se skládá ze dvou částí. V první části jsem zjišťovala, zda se respondenti setkali ve svém okolí s domácím násilím a v druhé části jsem požádala ty, kteří se s ním setkali, aby mi odvyprávěli čeho se to týkalo.

Z celkového počtu dotazovaných se 27% respondentů setkalo ve svém okolí s domácím násilím a zbývajících 73% respondentů se s ním neseťkalo (graf 19).

Ti, kteří se s domácím násilím setkali, mi uvedli následující situace: 25% respondentů uvedlo, že jejich syn týral vlastní matku; 50% respondentů se setkalo se situací, kdy jejich dcera byla bita manželem; 25% respondentů zažilo, jak opilý soused týral svou manželku (graf 20).

Struktura respondentů podle toho, kde by hledali pomoc, kdyby se stali obětí domácího násilí

Graf 21 (k otázce 19)

Zdroj: vlastní výzkum.

Zde se dotazovaní měli vyjádřit, na koho by se obrátili v případě, že by se stali sami obětí domácího násilí. Většina dotazovaných vymyslela pouze jednu variantu a jen pár výjimek zvládlo vymyslet variant více. Nejčastější odpovědí (50%) bylo hledání pomoci u Policie České republiky. Další (17%) by hledali pomoc u Policie České republiky nebo u lékaře. 10% dotazovaných by hledalo pomoc na linkách bezpečí nebo u přátel. 3% dotazovaných by hledalo pomoc v Bílém kruhu bezpečí, 10% v rodinných poradnách a 10% u příbuzných.

4. 2 Sekundární analýza dat

Sekundární analýza dat byla provedena na základě statistiky získané od Policie České republiky. Tato statistika zaznamenává četnost různých trestných činů páchaných na osobách starších 60 – ti let v České republice jako celku a v jednotlivých krajích.

Zdroj tabulek: Statistika Policie České republiky z roku 2005.

* viz. Seznam použitých zkratk.

Tabulka 1 – Kriminalita na osobách ve věku 60 let a více – objekt napadení muž.

TRESTNÉ ČINY	ČR*	Pha*	StČ*	JČ*	ZČ*	SvČ*	VČ*	JM*	SM*
Vraždy - loupežné	2	0	0	0	1	0	0	1	0
Vraždy – motivované osobními vztahy	3	0	1	0	0	0	2	0	0
Vraždy - na objednávku	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Vraždy - ostatní	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Loupež	198	54	22	9	15	35	11	19	33
Loupeže na finančních institucích	3	3	0	0	0	0	0	0	0
Úmyslné ublížení na zdraví	196	16	8	21	13	30	20	26	62
Nebezpečné vyhrožování	70	6	6	11	9	10	5	9	14
Vydírání	28	5	0	1	0	6	5	3	8
Omezování a zbavení osobní svobody	7	1	0	0	1	2	0	3	0
Týrání svěřené osoby	2	1	1	0	0	0	0	0	0
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	5	1	0	1	0	0	0	1	2
Útisk	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Ostatní násilné trestné činy	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Pohlavní zneužívání	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Krádeže - kapesní	1729	1353	26	17	59	58	45	72	99
Krádeže - při pohlavním styku	2	0	0	0	1	1	0	0	0
Krádeže - jiné na osobách	658	357	27	6	19	58	10	63	118
Ublížení na zdraví z nedbalosti - prac.úraz	3	0	0	0	0	1	2	0	0
Ublížení na zdraví z nedbalosti - ostatní	26	9	6	0	3	1	1	2	4
Ostatní trestná činnost	28	9	0	1	1	5	3	6	3
CELKEM	2965	1817	97	67	123	207	104	205	345

Tabulka 2 – Kriminalita na osobách ve věku 60 let a více – objekt napadení žena.

TRESTNÉ ČINY	ČR*	Pha*	StČ*	JČ*	ZČ*	SvČ*	VČ*	JM*	SM*
Vraždy - loupežné	3	0	1	0	0	0	0	2	0
Vraždy – motivované osobními vztahy	7	1	3	0	1	1	0	1	0
Vraždy - ostatní	2	0	0	0	1	0	1	0	0
Loupež	415	121	39	13	32	78	13	33	86
Loupeže na finančních institucích	6	5	0	0	0	0	0	0	1
Úmyslné ublížení na zdraví	122	15	7	11	5	10	5	20	49
Nebezpečné vyhrožování	145	16	3	20	5	31	8	34	28
Vydírání	40	8	1	4	2	2	2	5	16
Omezování a zbavení osobní svobody	8	0	0	2	0	4	1	0	1
Týrání svěřené osoby	6	0	6	0	0	0	0	0	0
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	52	6	2	4	0	6	2	21	11
Ostatní násilné trestné činy	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Znásilnění	6	1	0	0	0	1	2	1	1
Pohlavní zneužívání	5	5	0	0	0	0	0	0	0
Krádeže - kapesní	1484	744	22	32	165	97	82	166	176
Krádeže - při pohlavním styku	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Krádeže - jiné na osobách	1444	653	119	25	57	114	37	188	251
Ublížení na zdraví z nedbalosti - prac.úraz	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Ublížení na zdraví z nedbalosti - ostatní	32	3	5	2	1	5	3	6	7
Ostatní trestná činnost	14	4	0	0	0	4	1	2	3
CELKEM	3794	1582	211	113	269	353	157	479	630

Tabulka 3 – Kriminalita na osobách ve věku 60 let a více – objekt napadení skupina.

TRESTNÉ ČINY	ČR *	Pha *	StČ *	JČ *	ZČ *	SvČ *	VČ *	JM *	SM *
Vraždy - loupežné	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Vraždy – motivované osobními vztahy	5	2	2	0	0	0	0	0	1
Vraždy - na objednávku	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Vraždy - ostatní	4	0	1	1	0	0	0	2	0
Loupež	142	48	16	8	6	24	4	21	15
Loupeže na finančních institucích	15	6	0	1	1	1	3	0	3
Úmyslné ublížení na zdraví	294	24	9	21	20	70	14	34	102
Násilí a vyhrožování proti skupině obyv. a jednotl.	20	1	3	0	1	7	2	2	4
Nebezpečné vyhrožování	254	17	19	22	13	67	26	49	41
Vydírání	88	16	8	8	9	15	8	12	12
Omezování a zbavení osobní svobody	10	1	2	3	0	1	3	0	0
Týrání svěřené osoby	6	0	2	1	1	0	0	2	0
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	45	6	0	3	2	5	1	15	13
Útisk	3	1	0	0	0	0	1	1	0
Pohlavní zneužívání v závislosti	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Pohlavní zneužívání	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Ostatní pohlavní úchytky	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Ohrožování pohlavní nemocí	1	0	0	0	1	0	0	0	0
Kuplířství	4	1	0	0	2	0	0	0	1
Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku	4	0	1	1	0	0	0	1	1
Krádeže - kapesní	124	79	0	10	3	9	4	8	11
Krádeže - jiné na osobách	81	57	4	0	3	4	0	6	7
Veškeré nehody úmyslné	1	1	0	0	0	0	0	0	0
Ublížení na zdraví z nedbalosti - prac.úraz	8	0	1	0	0	1	3	0	3
Ublížení na zdraví z nedbalosti - ostatní	12	1	4	1	0	0	2	1	3
Ostatní trestná činnost	41	7	1	7	2	9	7	3	5
CELKEM	1167	269	75	87	64	214	78	157	223

V rámci svého výzkumu jsem se zaměřila na Jihočeský kraj. Následující tabulky ukazují četnost různých trestných činů páchaných na osobách starších 60 – ti let v Jihočeském kraji jako celku a v jeho velkých městech. Pro přehlednost jsou tabulky rozděleny podle objektu napadení.

Tabulka 4 – Kriminalita na osobách ve věku 60 let a více – objekt napadení muž.

TRESTNÉ ČINY	JČ*	CB*	CK*	JH*	PE*	PI*	PT*	ST*	TA*
Loupež	9	5	2	1	0	1	0	0	0
Úmyslné ublížení na zdraví	21	6	3	3	2	0	0	4	3
Nebezpečné vyhrožování	11	1	2	4	0	2	0	2	0
Vydírání	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Krádeže - kapesní	17	10	1	1	1	0	3	1	0
Krádeže - jiné na osobách	6	5	0	0	0	0	0	0	1
Ostatní trestná činnost	1	1	0	0	0	0	0	0	0
CELKEM	67	28	8	10	3	3	3	7	5

Tabulka 5 – Kriminalita na osobách ve věku 60 let a více – objekt napadení žena.

TRESTNÉ ČINY	JČ*	CB*	CK*	JH*	PE*	PI*	PT*	ST*	TA*
Loupež	13	4	1	2	1	1	3	0	1
Úmyslné ublížení na zdraví	11	1	1	3	0	1	2	1	2
Nebezpečné vyhrožování	20	3	0	1	0	5	0	4	7
Vydírání	4	1	0	1	0	1	0	0	1
Omezování a zbavení osobní svobody	2	0	0	0	0	0	0	0	2
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	4	3	0	0	0	1	0	0	0
Krádeže - kapesní	32	13	3	3	5	2	3	0	3
Krádeže - jiné na osobách	25	16	0	0	2	1	0	0	6
Ublížení na zdraví z nedbalosti - ostatní	2	0	0	1	0	0	0	0	1
CELKEM	113	41	5	11	8	12	8	5	23

Tabulka 6 – Kriminalita na osobách ve věku 60 let a více – objekt napadení skupina.

TRESTNÉ ČINY	JČ*	CB*	CK*	JH*	PE*	PI*	PT*	ST*	TA*
Vraždy - ostatní	1	0	0	0	0	0	0	0	1
Loupež	8	5	1	0	0	1	0	1	0
Loupeže na finančních institucích	1	0	1	0	0	0	0	0	0
Úmyslné ublížení na zdraví	21	10	2	2	1	5	0	0	1
Nebezpečné vyhrožování	22	4	2	6	0	3	2	3	2
Vydírání	8	1	0	1	2	2	0	1	1
Omezování a zbavení osobní svobody	3	1	0	1	0	0	0	1	0
Týrání svěřené osoby	1	0	0	0	0	1	0	0	0
Týrání osoby žijící ve společném obydlí	3	0	0	2	0	0	0	1	0
Obchodování s lidmi za účelem pohlavního styku	1	0	0	0	0	0	0	1	0
Krádeže - kapesní	10	1	2	0	1	0	0	0	6
Ublížení na zdraví z nedbalosti - ostatní	1	0	0	1	0	0	0	0	0
Ostatní trestná činnost	7	1	0	0	0	1	0	2	3
CELKEM	87	23	8	13	4	13	2	10	14

4. 3 Kazuistika

V rámci své diplomové práce jsem se setkala s případem 71 leté paní (budeme ji říkat např. paní Zuzana), která se opakovaně stala obětí trestného činu krádeže.

Paní Zuzana se narodila v roce 1935 v Táboře. V 18 – ti letech se vdala a porodila dceru. Po mateřské dovolené začala pracovat jako kuchařka. Spolu s rodinou bydlela v bytě 3 + 1. Po tom, co se dcera vdala a odstěhovala do Českých Budějovic, kde pracovala jako zdravotní sestra, se paní Zuzana přestěhovala spolu s manželem do menšího bytu ve druhém patře panelového domu.

V 55 – ti letech paní Zuzanu při cestě z práce srazilo auto a následkem toho jí byl přiznán plný invalidní důchod. Paní Zuzana trpěla častými bolestmi zad a omezenou hybností dolních končetin a přesto se snažila být soběstačná. Po třech letech byla jejímu muži zjištěna rakovina plic a do roka zemřel. Paní Zuzana zůstala v bytě sama.

V polovině června ji na dveře zaklepal mladý muž, který prodával povlečení, peřiny a polštáře. Paní Zuzana ho vpustila do bytu a nechala se přemluvit ke koupi povlečení. Během toho, co paní Zuzana hledala peníze v jiné místnosti, mladík prohledal zásuvky a skříně a ukradl jí šperky, hodinky a 2 000 Kč. Když se paní Zuzana vrátila do místnosti, zaplatila za povlečení a vyprovodila mladíka ven. Vrátila se zpátky do místnosti a všimla si, že jedna zásuvka je pootevřená. Po prohlédnutí všech zásuvek zjistila, že ji mladík okradl. Paní Zuzana zavolala Policii. Policisté přijeli s velkým zpožděním. Sepsali s paní Zuzanou výpověď a rovnou jí oznámili, že není jisté, jestli ho vůbec najdou. Podle výpovědi paní Zuzany to totiž vypadalo, že mladík byl v přestrojení. Měl dlouhé vlasy, knírek a brýle.

Dnes, když na to paní Zuzana vzpomíná, popisuje zloděje jako velmi sympatického a vlídného mladíka. Nemůže pochopit, jak mohla být tak důvěřivá a hloupá. Dnes by už prý do bytu nikoho nepustila. Pořádila si na dveře od bytu bezpečnostní zámek a kukátko.

Po této příhodě se paní Zuzana přestěhovala do pečovatelského domu v Českých Budějovicích. Ale jak paní Zuzana říká: „Smůla se mi lepí na paty“. Od té doby, co

bydlí v Českých Budějovicích, jí dvakrát ukradli kabelku i s peněženkou a jednou francouzské hole, které nechala chvíli opřené u vchodu do domu.

5. Diskuze

Otázky násilí na seniorech jsou středem pozornosti mnoha vyspělých zemí. Staří lidé patří mezi jedny z nejrizikovějších populačních skupin. Je tomu tak proto, že obecně obyvatelstvo stárne. Weber ve své knize uvádí, že demografická prognóza české populace do budoucnosti předpokládá do roku 2030 její další zestárnutí až o čtyři roky u obou pohlaví s tím, že počet osob nad 65 roků bude tvořit 17 až 21% celé populace (47). Souhlasím s Vykopalovou, že tento nárůst starých lidí ve společnosti bude mít důsledky na všechny sektory společnosti, na zdravotní a sociální služby, potravinářství, obchodní trhy, dobrovolné organizace, které se starají o staré lidi a také se dotkne soudního systému. Ve světě je otázka seniorů aktivně sledována asi od 80. let. Středem zájmu je násilí páchané na lidech starších 60 let, které obecně zahrnuje fyzické, psychické nebo finanční, majetkové vykořisťování, ale i úmyslné odsouvání potřeb, neposkytnutí potřebné pomoci a péče. Na základě snahy podpořit užitečnost seniorů a povzbudit všechny sociální oblasti k odpovědnosti za rozvoj a řešení tohoto problému byl v roce 1999 Spojenými národy vyhlášen Mezinárodní rok seniorů (46).

Pomocí výzkumu jsem měla možnost se seznámit s mírou informovanosti dnešních seniorů, která se týkala kriminality páchané na seniorech, a dále jsem se pokusila zmapovat nejčastější trestné činy páchané na seniorech.

Výsledky výzkumu ukazují na fakt, že staří lidé sice nejsou nejčastějšími oběťmi trestných činů, ale jejich procento četnosti se rok od roku zvyšuje. Tyto informace vyplývají z výsledků řízeného rozhovoru a z výsledků sekundární analýzy dat. V průběhu řízeného rozhovoru mi 60% dotazovaných odpovědělo, že staří lidé se nestávají oběťmi trestných činů více než ostatní věkové skupiny. Zbývajících 40% respondentů si myslí, že staří lidé jsou nejčastějšími oběťmi trestných činů (viz. graf 5). Výsledky sekundární analýzy dat ukazují, že staří lidé se stávají více než dříve oběťmi trestných činů. Toto potvrzují nově vypracovávané statistiky, které se týkají už jen seniorů starších 60 let.

54% respondentů mého výzkumu se setkala ve svém okolí se starým člověkem, na kterém byl spáchán trestný čin (viz. graf 6). Ve většině případů se jednalo o krádež, což koresponduje i s otázkou, kde respondenti měli odpovědět na to, jaký je podle nich nejčastější trestný čin páchaný na seniorech. 73% respondentů odpovědělo, že je to krádež (viz. graf 9). Také z výsledků sekundární analýzy dat vyplývá, že krádež je nejčastějším trestným činem páchaným na seniorech. I v televizním vysílání se v poslední době velmi často objevují případy okradených a jinak přepadených seniorů.

Dále výsledky ukazují, že většina respondentů není informována o opatřeních, které snižují možnost stát se obětí trestného činu (viz. graf 8). Ti, kteří informováni byli, byli ve většině případů informováni prostřednictvím médií (televize, noviny, rádio) a ostatní svými dětmi. Všichni se shodují na tom, že informace, které dostali, byly velmi obecné a týkaly se pouze zamykání bytu, nepouštění cizích lidí do bytu a nenošení při sobě většího obsahu peněz. Při získávání dat mě velmi znepokojil fakt, že většina seniorů není schopna vymyslet dostatek základních ochranných prostředků k ochraně sebe a svého majetku. Dalším zarážejícím faktem, který můj výzkum potvrdil je, že spousta z nich vůbec netuší jak ověřit kontrolora plynu nebo to, kdo jim vlastně může přinést důchod.

Výsledky ukazují, že oblast, která by se měla zabývat péčí a ochranou seniorů je velmi nedostatečná. Je pravda, že zaskočený starý člověk asi těžko zabráni kriminálníkovi spáchat trestný čin, ale pořád mu to může hodně znesnadnit. Jak? Například tím, že bude mít všude zamčeno, bude mít puštěné psy, nikoho cizího nepustí do svého bytu, bude mít v dosahu nějakou pomoc, bude umět telefonovat.... Ano i telefonovat, dneska samozřejmá věc. Já jsem se ale bohužel setkala i se seniory, kteří telefonovat neumějí. Všechna tyto opatření jsou preventivní a pro nás samozřejmé, ale co pro seniory? Jak uvádí Mühlpachr a Staníček: „Jestliže jsou dnešní geronti v mnoha věcech pomalejší než dnešní lidé středního věku, může být příčina v tom, že byli jinak vychováváni a vůbec se jinak psychicky vyvíjeli, přijali jinou představu o stáří, než dnešní lidé středního věku (27).“ S tímto plně souhlasím, stáří už přestalo být něco zvláštního, došlo k jeho degradaci. Staří lidé jsou podle mého názoru na dnešní dobu příliš důvěřiví a naivní. Dokazují to i výsledky řízeného rozhovoru. 83%

respondentů vpouští reklamní dealery do svého bytu (viz graf 14) a taktéž 80% respondentů vpouští lidi žádající o pomoc (viz. graf 15) . Dalším důkazem je má kazuistika, kde paní Zuzana vpustila podomního prodejce s povlečením do bytu a on ji „na oplátku“ okradl.

Otázky 15 až 19 se týkaly domácího násilí. Jak uvádí Ševčík: „Domácí násilí je páchano mezi blízkými osobami, za zavřenými dveřmi. Domácí násilí zahrnuje všechny projevy fyzického, sexuálního a psychického násilí páchaného mezi jednotlivými členy rodiny, v naprosté většině páchaného muži vůči ženám (manželkám, družkám, partnerkám) a částečně vůči dětem a prarodičům (46).“ Výzkum otázek násilí v rodině je poměrně novou záležitostí všude ve světě (více než 20 let se tomuto problému věnují například v Austrálii, USA, nověji ve Velké Británii a Nizozemí). Výsledky prvních šetření a výzkumů v těchto státech přinesly údaje o značném rozsahu násilí v rodinách, avšak společnost zpočátku vždy reagovala na tyto údaje velmi odmítavě (51).

Pravý význam domácího násilí neznal z respondentů žádný. 50% respondentů si myslí, že domácí násilí je pouze fyzické týrání člena rodiny; 7% respondentů to specifikovalo na fyzické týrání žen svými muži. Zbytek respondentů si pod pojmem domácí násilí představilo fyzické i psychické týrání. Nikdo však do toho nezahrnul sexuální týrání (viz. graf 16).

I přes existenci studií zaměřených na výzkum statistických údajů týkajících se násilí na starých lidech se tomuto fenoménu dostalo pozornosti až o více než deset let později v souvislosti s násilím na dětech. Výzkumy v USA, Kanadě a ve Velké Británii zjistily případy různých forem násilí u 3 – 6% 65 letých a starších osob (51). Také Tošnerová ve své knize uvádí, že s některou formou špatného zacházení se můžeme setkat u 3 – 5% staré populace, což v České republice představuje asi 60 000 konkrétních týraných starých osob (43). Na těchto číslech je vidět, jak násilí na seniorech je časté. Toto potvrzuje i výsledek mého výzkumu. Celých 27% respondentů se setkalo ve svém okolí s domácím násilím (viz. graf 19). Z těchto lidí celá polovina se setkala s násilím páchaným na starém člověku. Až 30% respondentů si také myslí, že nejčastější obětí domácího násilí jsou právě senioři (viz. graf 17).

Násilí páchané na seniorech je problém, jehož složitost vidím hlavně v rozpoznání násilí. Jak uvádí Zimmelová a Švestková: „U seniorů není zarážející situace, když delší dobu nevychází z bytu. Sotva kdy si to lidé z okolí vůbec uvědomí nebo zaregistrují včas. Dalším problémem je, že senioři násilí na své osobě za násilí nepovažují nebo to, že se bojí zvýšené agresivity, pokud týrání oznámí. (51).“ Často jsou totiž senioři závislí na péči členů rodiny, jsou imobilní nebo fyzicky handicapováni a proto je prakticky nemožné, aby se senior bránil. V těchto případech je velmi důležitou a často jedinou osobou, která může pomoci, osoba lékaře. Řekla bych ale, že diagnostika týrání a zanedbávání seniorů je nedostatečná a podceňovaná. Podle zahraničních zkušeností jsou lékaři méně aktivní a identifikují méně případů než sociální pracovníci a jiní odborníci. Jak uvádí Mühlpachr a Staníček: „Jedním z důvodů je netradičnost chápání těchto jevů jako medicínského problému. Z toho pramení netréňovanost a nezaměřenost na problematiku. Jiným problémem je nechuť zaplétat se do choulostivých záležitostí, sporných obviňování a následných úředních jednání (27).“ Pokud lékaři budou informováni o nutnosti se zaměřit na projevy násilí u starých lidí a budou mít přesně daná pravidla, jak v případě zjištění, že k násilí dochází, postupovat, může dojít ke zlepšení současné situace.

Na otázku, kde by hledali pomoc, kdyby se stali obětí domácího násilí, většina respondentů vymyslela pouze jednu variantu. 50% respondentů by hledalo pomoc u Policie České republiky; 10% respondentů u příbuzných; 3% respondentů u Bílého kruhu bezpečí; 10% respondentů v rodinných poradnách. Ostatní vymysleli dvě varianty. 17% respondentů by hledalo pomoc u Policie České republiky nebo u lékaře. 10% respondentů by pomoc hledalo u přátel nebo na linkách bezpečí (viz. graf 21). Velmi mě zarazilo, že tato otázka byla pro ně tak nesnadná.

O pracovištích, kam se mohou senioři obrátit v případě násilí píše Tošnerová, kde uvádí: „Samostatné pracoviště specializované na špatné zacházení se starými lidmi v České republice není. Stejně tak neexistují v České republice specializované azylové domy pro týrané seniory v tísni.

Při fyzické újmě je nutné obrátit se na lékaře, na zdravotnické zařízení. Útok či týrání je vhodné oznámit policii, kde je možno sepsat oznámení. Policie je k dispozici 24 hodin denně.

V ostatních situacích špatného zacházení je vhodné kontaktovat sociální odbor (odbor sociálních věcí, odbor humanitní) obecního či městského úřadu.

Linka důvěry pro dospělé je dostupné místo, kam se můžete obrátit o radu.

Život 90 – pražské občanské sdružení – organizuje svépomocné seniorské skupiny a provozuje službu „Senior telefon“. Linka je v provozu 24 hodin, volat lze anonymně.

Alzheimerovská společnost je další možností, kam se obrátit o radu, neboť se často jedná o bezradné pečující.

Svaz důchodců České republiky a jejich bezplatné právní a sociální poradny při městských organizacích Svazu důchodců je možnost, kterou nabízejí sami senioři.

Bílý kruh bezpečí občanské sdružení zaměřené na pomoc obětem trestné činnosti buduje síť poraden. S Bílým kruhem bezpečí spolupracují dobrovolní poradci a lektoři: právníci, psychologové, policisté, lékaři. Bílý kruh bezpečí nabízí čas na rozhovor, právní informace, setkání s psychologem, praktické rady, pomoc v době, kdy ji oběť potřebuje, morální a emocionální podporu, pomoc při zvládnutí traumatu a návratu sebevědomí, rady, jak získat odškodnění a peněžitou pomoc od státu.

ROSA – informační a poradenské centrum pro oběti domácího násilí působí v Praze. Jedná se o společnost, která poskytne pomoc i starším týraným ženám.

Občanské poradny poskytují informace, rady a pomoc všem, kteří se na ni obrátí. Jsou průvodcem občanů v jejich obtížích. Zajišťují, aby občané netrpěli neznalostí svých práv a povinností, neznalostí dostupných služeb nebo neschopností vyjádřit své potřeby či hájit své oprávněné zájmy. Jsou nezávislým místem bezplatné, důvěrné a nestranné pomoci. Role občanských poraden je významná zejména ve vztahu ke zranitelnějším skupinám populace jako jsou staří lidé, osamělí rodiče, nezaměstnaní, lidé žijící na hranici existenčního minima a národnostní menšiny.

ELPIS – psychoterapeutická a sociálně – právní poradna pro oběti násilí, trestných činů, týrání a zneužívání. Činnost poradny obsahuje sociálně – právní

poradenství (pomoc při zajištění náhradního ubytování, pomoc při získání – udržení bytu, pomoc při vyřízení sociálních dávek), odbornou psychoterapeutickou péči, doporučení a zprostředkování azylového ubytování, poskytování doprovodu k soudu a na policii, poskytování krizové intervence po telefonu (43).

5. 1 Návrh preventivních opatření

Díky nízké informovanosti a velmi malé opatrnosti seniorů jsem se pokusila vytvořit návrh preventivních opatření, který minimalizuje možnost páchání trestných činů na seniorech. Tento návrh jsem rozdělila do pěti částí. V každé části jsem se snažila vyzdvihnout podle mne ty nejdůležitější preventivní opatření.

a) Bezpečný domov:

- Dbejte na zajištění a uzamykání dveří, oken a dalších stavebních otvorů (vikýřů, sklepních okének, balkónových dveří a oken).
- V případě ztráty nebo krádeže klíčů od bytu nebo při přestěhování vždy neprodleně vyměňte zámkovou vložku.
- Nezapomínejte klíče ve dveřích ani je neodkládejte v místech, kde by je mohl snadno vzít cizí člověk a přitom zjistit, že patří právě Vám.
- Dveře je nutné vybavit bezpečnostním zámkem a kováním, přídatným bezpečnostním zámkem, bezpečnostní závorou, řetízkem nebo jiným zařízením proti násilnému otevření zvenčí, panoramatickým kukátkem ke zjištění, kdo je za dveřmi (konzultujte s odborníkem další možnosti zajištění vstupních dveří Vašeho bytu - zajištění proti roztažení zárubně, zajištění proti vyháčkování dvoukřídlových dveří, zajištění proti proražení dveří) (17).
- Okna je možné zajistit bezpečnostním sklem, bezpečnostními fóliemi či žaluziemi, mřížemi, uzamykatelnými okenicemi, uzamykatelnými uzávěry - kováním (poradte se vždy s odborníkem). Speciální zajištění vyžadují okna

sklepní, garážová, dílenská, násypné otvory na uhlí ve sklepních prostorách. Zvýšenou pozornost věnujte zejména oknům v přízemí a v prvním poschodí.

- Nákladnější, ale velmi účinná, je elektronická ochrana obydlí, provedená akustickými snímači rozbití skla, prostorovými detektory pohybu, kontaktními čidly nedovoleného otevření stavebních otvorů (oken, dveří a dalších), s výstupem na sirénu, případně napojením na pult centralizované ochrany bezpečnostní agentury (záleží především na finančních možnostech zájemce o tento zabezpečovací systém) (17).
- Nejlepší ochranou je opatrnost v kombinaci elektronických a mechanických bezpečnostních prvků a systémů.
- Na dveřním štítku je vhodné uvádět příjmení v množném čísle (Novákovi, Beranovi) nebo v mužském rodu, zvláště v těch případech, kdy v bytě žije jen žena.
- Pokud jsou pro vás taková opatření finančně příliš náročná, domluvte se s ostatními nájemníky. Při větší zakázce můžete získat slevu.

b) Bezpečnostní zásady:

- Při odchodu z bytu uzavírejte okna, zamykejte dveře.
- Zajímejte se, zda se vchodové dveře do domu automaticky zavírají proti vstupu zvenčí. Pokud tomu tak není, dožadujte se nápravy, nenechávejte je dokořán. Večer, obvykle po 22. hodině, vstupní dveře do domu zamykejte. Uzamykejte také dveře kočárek, sklepů, prádelen, sušáren a dalších společných prostor.
- Požadujte funkčnost osvětlení ve všech společných domovních prostorách.
- Neotevírejte vchodové dveře domu neznámým lidem.
- Neotevírejte bytové dveře, aniž byste se kukátkem nepřesvědčili, kdo je za nimi. Neotevírejte dveře bez zajištění řetízkem nebo jiným prostředkem proti násilnému vniknutí zvenčí. Mějte se na pozoru před tzv. podomními obchodníky, nepouštějte je do bytu.
- Servisní pracovníky, kontrolory plynoměrů, elektroměrů, či telefonní mechaniky vpouštějte do bytu pouze pod Vaším přímým dozorem a jen tehdy, pokud jste si

je sami objednali nebo pokud příslušná organizace předem jejich návštěvu oznámila. Nevolejte číslo uvedené na průkazce. Raději věřte telefonnímu seznamu. Přítomnost další osoby v takovém případě rozhodně není na škodu vašeho bezpečí.

- V případě bezprostředního ohrožení volejte o pomoc z okna. Žádejte kolemjdoucí lidi, aby přišli k Vašemu bytu, uveďte patro a číslo dveří. Pro upoutání jejich pozornosti se radí vyhodit z okna nějaký předmět. Pokud neznámý za dveřmi nemá dobré úmysly, rychle zmizí.
- Buďte opatrní, jestliže chcete kontaktovat jiné osoby prostřednictvím inzerátu (prodej, koupě, seznámení, výměna bytu). Požádejte přátele nebo známé, aby s Vámi byli při prvním setkání.
- Vytvořte si domácí seznam cenných věcí, jejich fotografie, výrobní čísla a popis. Vše dobře uložte, nejlépe mimo vaše obydlí (u dětí, známých, v bance).
- Udržujte dobré vztahy a kontakty s Vašimi sousedy, můžete si tak navzájem pomoci ochránit Váš majetek.
- Máte-li dojem, že se děje cosi podezřelého, obraťte se na policii.
- Nalepte si důležitá čísla na Váš telefon.
- Cizím lidem nesdělujte do telefonu, že jste sami doma.
- Pokud Vám omylem volá neznámá osoba, nesdělujte své telefonní číslo. Naopak volajícího požádejte, ať Vám řekne číslo, které volá.
- Doklady, klíče od bytu a další cennosti nikdy nenechávejte bez dohledu. Neodkládejte je s oděvem v šatně, u lékaře, v restauraci, na úřadech.
- Domluvte se s majitelem domu a ostatními nájemníky o bezpečnostních pravidlech :
 - Všichni budou zamykat domovní dveře.
 - Na chodbách, ve sklepě a ve výtahu bude vždy funkční osvětlení.
 - Sousedé budou solidární v případě ohrožení. Pomohou nebo zavolají policii, pokud bude v nebezpečí majetek nebo zdraví obyvatel domu.
 - Neznámé lidi nebude nikdo pouštět do domu. Pokud budou uvnitř, ptejte se, ke komu jdou.

- Sousedé si poskytnou telefonní čísla i do zaměstnání, mohou tak být včas vyrozuměni například v případě krádeže vloupáním.
 - Důchodci, ženy v domácnosti a na mateřské dovolené dohlédnou na bezpečný odchod a návrat malých dětí sousedů do školy.
- Zjistěte si přesné adresy a telefonní čísla nejbližších služeben Policie České republiky a obecní policie, nerozpakujte se na policisty kdykoli obrátit.

c) Bezpečně na ulici:

- K procházkám volte vhodnou dobu a místo. Ne za tmy a ne do opuštěných míst.
- Pokud je to jen trochu možné, nechod'te sami.
- Zejména ve večerních hodinách se vyhýbejte rizikovým místům, jako jsou prostory restaurací, diskoték, nočních klubů, barů a heren.
- Vyhněte se také místům, o kterých víte, že se v nich schází podivné party.
- Dodržujte bezpečnou vzdálenost od temných průchodů a vchodů do domů. Domovní rohy obcházejte na vzdálenější straně chodníku.
- Nezkracujte si cestu zarostlými parky a staveništěm.
- Pokud to zmenší váš pocit neklidu a ohrožení, kupte si obranný spray a noste jej připravený v kapse.
- Peněženku, osobní doklady a klíče od bytu neukládejte navrch nákupní tašky. Pokud to jde, ukládejte je ve vnitřních kapsách oblečení.
- Noste u sebe jen nezbytně nutný finanční obnos.
- Peníze neschovávejte doma, založte si vlastní bankovní účet nebo použijte vkladní knížku na heslo.
- Buďte ostražití v peněžních ústavech či u bankovních automatů. Chraňte před zneužitím identifikační čísla platebních karet.
- Nikdy se nechlubte svými majetkovými poměry.
- Kabelku nenoste přes rameno.
- V tržnici (v obchodních domech) buďte při nákupu a výběru zboží opatrní. Nikdy neztrácejte kontrolu nad svou taškou a kapsami.

- Pokud se vám zdá, že jde delší dobu někdo za Vámi, zpomalte nebo přejděte na druhý chodník. Přesvědčíte se tak, zda jsou Vaše obavy oprávněné. Jestliže ano, hledejte pomoc u jiných lidí.
- Nepřijímejte nabízený doprovod nebo odvoz od lidí, které neznáte.

d) Bezpečnost v dopravním prostředku:

- Bezpečné místo je vždy v blízkosti řidiče a dveří. Nestyďte se oslovit jiného člověka, pokud potřebujete pomoc.
- Ve vlaku hledejte místo v blízkosti dalších cestujících.
- Vyhýbejte se tlačenicím. Rukou si přidržíte kabelku nebo tašku. Zabráníte tak jejich otevření nebo vytržení.

e) Násilí v rodině:

- Někteří starší lidé jsou vystaveni násilnému chování ze strany členů rodiny. Takové jednání většinou začíná mírnějšími projevy. Netrpte proto omezování a útisk. Nejste povinni snášet například rámus (reprodukce hudby, TV program).
- Nepřipusťte, aby vám příbuzní říkali:

„Ty už nic nepotřebuješ, stejně nikam nechodíš.“

„To je pro tebe dobré, to ti bude stačit.“

Takové chování se může proměnit v násilí.

Ve vlastní rodině máte právo na ochranu, pomoc a pocit bezpečí !

Hovořte se svými přáteli, sousedy, známými o možných nebezpečích a způsobech, jak jim předcházet. Nenechte se nepřipraveni překvapit. Nedejte se (17)!

6. Závěr

Otázkám násilí na starých lidech v České republice není podle mého názoru věnována dostatečná pozornost. Obyvatelstvo všeobecně stárne a problémy seniorů stále více vystupují do popředí, stávají se stále naléhavější a vyžadující řešení.

Mnohé země již tento problém řeší a poukazují na jeho latentnost a nebezpečnost. Staří lidé se stávají aktuální ohroženou skupinou, která je stále početnější i z hlediska kriminality, která zahrnuje násilí fyzické, psychické, ekonomické či majetkové vykořisťování, ale zahrnuje i další projevy v podobě neposkytnuté péče nebo neuspokojení některých potřeb. To, že vzrůstá kriminalita páchaná na starých lidech nám dokazují i nově vytvářené statistiky, které se týkají již pouze obětí starších 60 let. Dále ukazují, že nejčastějším trestným činem páchaným na starých lidech je krádež.

Pro pochopení všech otázek této problematiky je třeba znát i další souvislosti v podobě specifických otázek spojených se stářím, jako jsou změny v oblasti psychické, fyzické a sociální. Tato specifika se promítají i do dalších oblastí života starého člověka, které představují určitou míru rizika jak pro starého člověka samotného, tak i pro jeho okolí.

Jak jsme zjistili, v průběhu mé práce, senioři nemají dostatečné informace, jak se bránit trestné činnosti na nich páchané. Příčinou je podle mého názoru nízká pozornost věnovaná seniorům ohledně této otázky. V dnešní přetechnizované a uspěchané době se skoro nikdo nepozastavuje nad tím, že se zvyšuje míra trestné činnosti. A už vůbec, že staří lidé se stávají častěji a častěji oběťmi trestných činů. Když už něco vyvolá odezvu, jako je soucit nebo rozhořčení, jedná se o týrání zvířat, týrání dětí (samozřejmě právem), ale copak kruté zacházení se starým člověkem je něco podřadného? Copak starý člověk má menší možnost „být viděn“? Důvodem proč to většina z nás asi přehlídí, může být také to, že se nás to netýká. Ale měli bychom se zamyslet, i my budeme jednou staří. I my se můžeme stát obětí trestného činu v seniorském věku. Víím, že změnit zaběhnutý systém a vytváření nových organizací a proškolení nových pracovníků není jednoduché, ale dříve či později k tomu dojít musí. Velmi mě znepokojuje, že osvětě týkající se kriminality páchané na seniorech je věnováno tak

málo pozornosti. Vždyť osvěta je to nejjednodušší a nejlevnější opatření, které může snížit kriminalitu páchanou na starých lidech. Jednou z dalších a účinných metod prevence je i publicita. Nejen publicita na stánkách novin a v televizním vysílání, kde seznámí s případem, ale i publicita veškeré protispolečenské činnosti a zveřejňování jejích poznatků, jakož i zainteresování široké veřejnosti na tomto celospolečenském fenoménu.

Závěrem lze konstatovat, že cíl práce byl naplněn a hypotéza byla potvrzena.

Má práce a její závěry by mohly být poskytnuty orgánům a neziskovým organizacím, tak aby informační kampaň pro seniory byla efektivní.

7. Seznam použité literatury

1. AUSTAD, S. *Proč stárneme*. Přel. A. Čechová. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999. 208 s. ISBN 80-204-0804-5.
2. BAYER, A. – REBAN, J. *Alzheimer's disease and related conditions. A dementologist's handbook*. Frontispice, 2004. 320 s. ISBN 80-239-2529-6.
3. BOLDIŠ, P. *Bibliografická citace dokumentu podle CSN ISO 690 a CSN 69 -2 (01 0197): ČÁST 1 – Citace: metodika a obecná pravidla*. Verze 3.2. 1999–2002, poslední aktualizace 3. 9. 2002. [2005-12-22]. Dostupné z: <<http://boldis.cz/citace1.pdf>>.
4. BOLDIŠ, P. *Bibliografická citace dokumentu podle CSN ISO 690 a CSN ISO 690-2 (01 0197): část 2 – Citace: metodika a obecná pravidla*. Verze 3.2. 1999–2002, poslední aktualizace 3. 9. 2002. [2005-12-22]. Dostupné z: <<http://boldis.cz/citace2.pdf>>.
5. BOUŘA, V. *Vybrané kapitoly z kriminologie*. 1. vyd. Ostrava: Pedagogická fakulta, 2003. 108 s. ISBN 80-7042-259-9.
6. ČÍRTKOVÁ, L. *Domácí násilí: přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích. Studie*. Bílý kruh bezpečí, o. s. , 2002. 143 s. ISBN 80-86284-19-0.
7. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 3. vyd. Praha: Portál, 2000. 254 s. ISBN 80-7178-475-3.
8. DISMAN, M. *Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2000. 374 s. ISBN 80-7066-822-9.
9. *Domácí násilí na seniorech* [online]. Poslední aktualizace 31. 10. 2004. [citováno 2007-1-25]. Dostupné z: <<http://www.zivot90.cz/stopnasili/doc>>.
10. ĎOUBAL, S. – KLEMERA, P. – FILIPOVÁ, M. – DOLEJŠ, J. *Teoretická gerontologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 103 s. ISBN 80-7184-781-0.
11. *Evropská charta pacientů seniorů* [online]. [citováno 2006-12-12]. Dostupné z: <<http://www.umirani.cz/index.php?cmd=page&id=215>>.

12. *Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod* [online]. [citováno 2006-12-12].
Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020107>>.
13. *Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání* [online]. [citováno 2006-12-13]. Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/view.php?cisloclanku=2005020118>>.
14. GJURIČOVÁ, Š. et al. *Podoby násilí*. Praha: Vyšehrad spol. s. r. o. , 2000. 101 s. ISBN 80-7021-416-3.
15. GRUBEROVÁ, B. *Gerontologie*. 2. vyd. České Budějovice: JU ZSF, 1999. 97 s. ISBN 80-7040-364-0.
16. *Charta práv starších občanů* [online]. [citováno 2006-12-10]. Dostupné z: <<http://www.seniori.org/DesktopDefault.aspx?tabid=50&ItemID=224&mod=282>>.
17. *Chraňte své bezpečí: soubor rad a informací pro seniory* [online]. Poslední aktualizace 20. 9. 2003. [citováno 2007-1-4]. Dostupné z: <http://www.bkb.cz/bkb/files/uploaded/UserFiles/File/chrante_bezpeci_2003.pdf>.
18. KALVACH, Z. et al. *Úvod do gerontologie a geriatrie I. díl: Gerontologie obecná a aplikovaná*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 1997. 193 s. ISBN 80-7184-366-0.
19. KOUTEK, J. – GJURIČOVÁ, Š. – KOCOURKOVÁ, J. *Podoby násilí v rodině*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad spol. s. r. o. , 2000. 101 s. ISBN 80-7021-416-3.
20. KOVAL, Š. *Týranie starých lidí*. 1. vyd. Košice: PauT, s. r. o. , 2001. 148 s. ISBN 80-967611-2-9.
21. KRAMÁŘOVÁ, N. *Gerontopsychiatrie*. 1. vyd. České Budějovice: JU ZSF, 2000. 46 s. ISBN 80-7040-442-6.
22. KRAMÁŘOVÁ, N. – TUČEK, J. *Gerontopsychiatrie*. 2. vyd. České Budějovice: JU ZSF, 2005. 55 s. ISBN 80-7040-829-4.
23. KUBŮ, H. *Do důchodu beze strachu. Gratis*. Praha: Informační centrum neziskových organizací, o. p. s. , 2005, roč. XIII, č. 01, s. 9. ISSN 1213-404X.

24. KURIC, J. *Ontogenetická psychologie*. Brno: Vysoké učení technické, 2005. 179 s. ISBN 80-214-1844-3.
25. LANGMEIER, J. – KREJČÍŘOVÁ, D. *Vývojová psychologie*. Praha: Grada Publishing, 1998. 344 s. ISBN 80-7169-195-X.
26. MAREWA, A. *Nenechte si ubližovat*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 263 s. ISBN 80-7178-510-5.
27. MÜHLPACHR, P. – STANIČEK, P. *Geragogika pro speciální pedagogy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2001. 115 s. ISBN 80-210-2510-7.
28. NOVOTNÝ, O. – ZAPLETAL, J. et al. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, s. r. o. , 2004. 451 s. ISBN 80-7357-026-2.
29. PICHAUD, C. – THAREAUOVÁ, I. *Soužití se staršími lidmi: praktické informace pro ty, kdo doma pečují o staré lidi, i pro sociální a zdravotnické pracovníky*. Přel. A. Kozlíková. 1. vyd. Praha: Portál, 1998. 160 s. ISBN 80-7178-184-3.
30. POLDAUF, I. – CAHA, J. – KOPECKÁ, A. – KRÁMSKÝ, J. *Anglicko-český, česko-anglický slovník*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1997. 1015 s. ISBN 80-04-23997-8.
31. *Poslání a činnost BKB* [online]. Poslední aktualizace 21. 12. 2006. [citováno 2007-1-3]. Dostupné z: <<http://www.bkb.cz/redaction.php?>>.
32. PRIMUSOVÁ, H. *Zločin jako nemoc*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2001. 100 s. ISBN 80-247-0067-0.
33. SAGIT – MOTLOCH, J. *Občanský zákoník a související předpisy*. Ostrava, 2006. 288 s. ISBN 80-7208-575-1.
34. SAGIT – MOTLOCH, J. *Rodinné právo. Sociálně – právní ochrana dětí. Mezinárodněprávní ochrana dítěte. Registrované partnerství*. Ostrava, 2006. 144 s. ISBN 80-7208-539-5.
35. SAGIT – MOTLOCH, J. *Trestní předpisy a přestupky*. Ostrava, 2006. 416 s. ISBN 80-7208-586-7.
36. SAGIT – MOTLOCH, J. *Ústava České republiky. Listina základních práv a svobod*. Ostrava, 2006. 192 s. ISBN 80-7208-587-5.

37. *Senior a já, já a senior* [online]. [citováno 2006-12-10]. Dostupné z: <http://www.spvg.cz/doc/SPVG_ebook.pdf>.
38. SOCHA, Z. domácí násilí jako sociální problém okresu Tábor. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. Jihočeský Inzert Expres: 2005, roč. 1, č.1, s. 1 – 15. ISSN 1801-0261.
39. STUART – HAMILTON, I. *Psychologie stárnutí*. 1. vyd. Praha: Portál, 1999. 320 s. ISBN 80-7178-274-2.
40. ŠEDIVÁ, H. – VITOUŠOVÁ, P. *Interdisciplinární přístup k řešení případů domácího násilí na komunitní úrovni*. Bílý kruh bezpečí, o. s. , 2005. 47 s. ISBN 80-239-5441-5.
41. *Teror pod pokličkou* [online]. Poslední aktualizace 12. 12. 2006. [citováno 2007-1-3]. Dostupné z: <<http://test.polar.cz/domacinasili/news.php>>.
42. TOŠNEROVÁ, T. *Ageismus: průvodce stereotypy a mýty o stáří*. 1. vyd. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, Ústav lékařské etiky 3. LF UK, 2002. 48 s. ISBN 80-238-9506-0.
43. TOŠNEROVÁ, T. *Špatné zacházení se seniory a násilí v rodině: průvodce pro zdravotníky a profesionální pečovatele*. 2. vyd. Praha: Ambulance pro poruchy paměti, Ústav lékařské etiky 3. LF UK, 2002. 61 s. ISBN 80-238-9505-2.
44. *Všeobecná deklarace lidských práv* [online]. [citováno 2006-12-12]. Dostupné z: <<http://www.helcom.cz/view.php?cislocclanku=2005020101>>.
45. VOŇKOVÁ, J. – HUŇKOVÁ, M. et al. *Domácí násilí: v českém právu z pohledu žen*. Praha: ProFem, o. p. s. , 2004. 194 s. ISBN 80-239-2106-1.
46. VYKOPALOVÁ, H. et al. *Násilí na seniorech: sborník příspěvků z pracovního semináře*. 1. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého, 2002. 65 s. ISBN 80-244-0409-5.
47. WEBER, P. et al. *Minimum z klinické gerontologie: pro lékaře a sestru v ambulanci*. 1. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví, 2000. 151 s. ISBN 80-7013-314-7.
48. WEISS, P. et al. *Sexuální zneužívání: pachatelé a oběti*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2000. 212 s. ISBN 80-7169-795-8.

49. *Zákon, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím* [online]. [citováno 2007-1-4]. Dostupné z: <<http://www.sbirkazakonu.cz>>.
50. *Zákon na ochranu před domácím násilím* [online]. Poslední aktualizace 21. 12. 2006. [citováno 2007-1-3]. Dostupné z: <<http://www.bkb.cz/news.php?>>.
51. ZIMMELOVÁ, P. – ŠVESTKOVÁ, R. Domácí násilí a senioři. *Prevence úrazů, otrav a násilí*. Jihočeský Inzert Expres: 2005, roč. 1, č. 2, ISSN 1801-0261.

8. Seznam použitých zkratek

ČR – Česká republika

Pha – Praha

StČ – Středočeský kraj

JČ – Jihočeský kraj

ZČ – Západočeský kraj

SvČ – Severočeský kraj

VČ – Východočeský kraj

JM – Jihomoravský kraj

SM – Severomoravský kraj

CB – České Budějovice

CK – Český Krumlov

JH – Jindřichův Hradec

PE - Pelhřimov

PI – Písek

PT – Prachatice

ST – Strakonice

TA - Tábor

9. Klíčová slova

Bílý kruh bezpečí

Domácí násilí

Kriminalita

Senior

Trestný čin

10. Přílohy

Příloha 1

ŘÍZENÝ ROZHOVOR

1) Pohlaví :

- a) Muž
- b) Žena

2) Věk:

- a) 60 – 65 let
- b) 66 – 70 let
- c) 71 – 75 let
- d) 76 – 80 let
- e) 81 – 85 let
- f) 86 – 90 let
- g) 90 let a více

3) Bydlíte ?

- a) v rodinném domu
- b) v panelovém domě
- c) v domově důchodců
- e) jiné

4) Bydlíte ?

- a) sám (sama)
- b) s někým
popř. s kým.....

5) Myslíte si, že se stávají oběťmi trestných činů více staří lidé než ostatní?

a) ano

b) ne

6) Setkal/a jste se někdy ve Vašem okolí se starým člověkem, na kterém byl spáchán nějaký trestný čin?

a) ano

b) ne

pokud „ano“, tak čeho se to týkalo?

.....
.....
.....

7) Informoval Vás někdo o opatřeních, které snižují možnost stát se obětí trestného činu?

a) ano

b) ne

pokud „ano“, tak kdo Vás informoval a čeho se to týkalo?

.....
.....
.....

8) Jaký si myslíte, že je nejčastější trestný čin páchaný na starých lidech?

(prosím uveďte)

.....

9) Co děláte proto, abyste se nestali obětí trestného činu?

(př. zabezpečení domu, bytu)

(prosím uveďte)

.....
.....
.....

10) Máte v případě nebezpečí na dosah nějakou pomoc? (př. sousedé)

(prosím uveďte)

.....
.....
.....

11) Umíte ověřit např. kontrolora plynu?

a) ano

b) ne

pokud „ano“, jak to uděláte?

.....

12) Víte, kdo Vám může přinést důchod?

(můžete zaškrtnout více odpovědí)

a) poštovní doručovatel

b) Vámi pověřená osoba

c) příbuzní

d) kdokoli

e) jiní.....

13) Vpouštíte do bytu reklamní dealery?

a) ano

b) ne

14) Vpouštíte do bytu lidi, kteří Vás požádají o pomoc?

- a) ano
- b) ne

15) Co si představíte pod pojmem „domácí násilí“?

(prosím uveďte)

.....

.....

.....

16) Kdo se podle Vás nejčastěji stává obětí domácího násilí?

- a) ženy
- b) muži
- c) děti
- d) senioři
- e) zdravotně postižení občané

17) Myslíte si, že násilí v rodinách je či není v Českých Budějovicích běžné?

- a) ano
- b) ne

18) Setkal/a jste se někdy s domácím násilím ve svém okolí?

- a) ano
- b) ne

pokud „ano“, tak čeho se to týkalo ?

.....

.....

19) Kde byste jako oběť domácího násilí hledali pomoc?

(prosím uveďte)

.....

.....

.....